

Jenna Mäki

Kokemuksia ja näkemyksiä maahanmuuttajien työllistämistä Toimintojen Talolla

Opinnäytetyö

Syksy 2011

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Jenna Mäki

Työn nimi: Kokemuksia ja näkemyksiä maahanmuuttajien työllistämisestä Toimintojen Talolla

Ohjaaja: Mirva Siltakorpi

Vuosi: 2011

Sivumäärä: 69

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa Toimintojen Talolla työskennelleiden maahanmuuttajien sekä eri toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä Toimintojen Talolla työskentelemisen merkityksestä maahanmuuttajan kotoutumiseen ja osallisuuteen. Opinnäytetyössä selvitettiin myös, millaisia kehittämistarpeita oli Toimintojen Talolle työllistämässä ja maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa. Tavoitteena oli saada maahanmuuttajien ääni kuuluviin ja lisätä heidän tietouttaan. Toimintojen Talo on Seinäjoella toimiva kylätalo. Opinnäytetyön tekemiseen vaikutti myös vahvasti Toimintojen Talolla toiminut Täyttä elämää – hanke, jonka tarkoituksena oli työllistää pitkäaikaistyöttömiä ja maahanmuuttajia.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä keskeisiä käsitteitä ja teemoja ovat maahanmuuttajat, työ, kotoutuminen, osallisuus, valtaistuminen sekä syrjintä. Tutkimus toteutettiin laadullisin tutkimusmenetelmin käyttäen teemahaastattelua. Tutkimuksessa nousi keskeisesti esille se, että maahanmuuttajat ja toimijat näkivät Toimintojen Talolle työllistämisen tärkeänä ja positiivisena asiana.

Toimintojen Talolla työskenteleminen antoi maahanmuuttajille lisää itsevarmuutta, työkokemusta, sosiaalisia verkostoja, uusia taitoja, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja heidän kielitaitonsa kehittyi. Työllistyminen auttoi myös kotoutumista. Toimintojen Talolla toteutui hyvin myös kaksisuuntainen kotoutuminen. Maahanmuuttajien osallisuuden lisäämiseksi toivottiin enemmän erilaisia tapahtumia. Työn tekemisen ja oman toimimisen koettiin olevan jo itsessään valtaistavaa maahanmuuttajalle. Maahanmuuttajien kohtaaminen koettiin pääosin positiivisena. Toimintojen Talolle työllistämässä oli onnistuttu pääosin hyvin ja sitä oli hyvä kehittää myös eteenpäin. Kehitettävää koettiin olevan erityisesti maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa ja niistä informoimisessa.

Avainsanat: Maahanmuuttajat, työllistyminen, kotoutuminen, osallisuus.

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Social services and health care

Degree programme: Degree programme of Social work

Specialisation: Bachelor of Social work

Author/s: Jenna Mäki

Title of thesis: Immigrants' employment at a community centre

Supervisor(s): Mirva Siltakorpi

Year: 2011 Number of pages: 69 Number of appendices: 2

The aim of this thesis was to study the experiences and conceptions the immigrants who had worked at the community centre Toimintojen Talo and other stakeholders had concerning the effect of the work on immigrant integration and participation. Another aim was to seek out potential development needs in the employment practices at the community centre and in immigrant services. One more aim was to let the immigrants' voice be heard and to increase their knowledge. The community centre in Seinäjoki is home to a project called 'Full life' aimed at employing long-term unemployed people and immigrants. This project gave me the incentive for my thesis.

Significant concepts and themes in the theoretical section of this thesis include immigrants, employment, integration, participation, empowerment and discrimination. The research was qualitative and data were collected by themed interviews. A central finding was that both the immigrants and other stakeholders find the employment at the community centre as an important, positive thing.

Working at the centre increased the immigrants' self-confidence, work experience, social networks, skills, sense of belonging and language skills. It promoted their integration and the adjustment of the host community to immigrants. More events were suggested to increase immigrant participation. Work alone was seen as empowering. Interaction with immigrants and their employment were mainly considered positive, but immigrant services and informing about them need developing.

Keywords: Immigrants, employment, integration, participation.

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET	8
2.1 Opinnäytetyön tavoitteet	8
2.2 Tutkimuskysymykset.....	8
2.3 Aikaisempia tutkimuksia teemasta	9
3 TOIMINTOJEN TALO.....	12
3.1 Toimintojen Talon historiaa ja nykyaikaa	12
3.2 Toiminta-ajatus ja tavoitteet	13
3.3 Täyttä elämää – hanke	14
4 MAAHANMUUTTAJUUDESTA YLEISESTI.....	17
4.1 Maahanmuuttajuuteen liittyviä määritelmiä	17
4.2 Maahanmuuttopolitiikka	18
4.3 Etnisyys ja monikulttuurisuus.....	19
4.4 Syrjintä ja epäoikeudenmukaisuus.....	21
5 MAAHANMUUTTAJUUS YKSILÖTASOLLA	24
5.1 Kotoutuminen ja integraatio	24
5.2 Työ ja työn merkitys	26
5.3 Osallisuus ja yhteisö	27
5.4 Valtaistuminen	30
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	32
6.1 Aineiston kerääminen	32
6.2 Tutkimusmenetelmän valinta	34
6.3 Aineiston analysointi	37
6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys	38
6.5 Tutkimusetiikka	40

7 TUTKIMUSTULOKSET	42
7.1 Taustatiedot	42
7.2 Toimintojen Talolla työskentelyn merkitys kotoutumiseen	43
7.3 Työskentelyn merkitys osallisuuteen ja valtaistumiseen	45
7.4 Maahanmuuttajan kohtaaminen.....	47
7.5 Kehittäminen	49
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	53
8.1 Työskentelyn merkitys kotoutumiseen ja osallisuuteen.....	53
8.2 Kehittäminen	55
9 POHDINTA.....	61
LÄHTEET	64
LIITTEET	69

1 JOHDANTO

Suomesta on muodostumassa yhä enemmän ja enemmän monikulttuurinen yhteiskunta. Maahanmuuttajien ja pakolaisten määrä kasvaa Suomessa koko ajan tuoden mukanaan eri kulttuureista ja etnisistä taustoista lähtöisin olevia ihmisiä. Tämä tuo mukanaan omat haasteensa ja ongelmansa, mutta ennen kaikkea siinä on kuitenkin nähtävä sen tuomat mahdollisuudet ja rikkaudet yhteiskunnallemme. Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmällä tulee olla riittävät resurssit tarjota maahanmuuttajaväestölle heille suunnatut erityispalvelut sekä myös samat palvelut kuin valtaväestöllekin. Maahanmuuttajien työllistyminen Suomessa pitäisi myös pystyä turvaamaan ja heihin kohdistuviin asenteisiin pitäisi tuoda muutosta niin yhteiskunta- kuin yksilötasolla. Muutoin ongelmia valtaväestön kanssa tulee lähes väistämättä. Maahanmuuttaja- ja pakolaisväestö tuo kuitenkin mukanaan myös paljon osaamista, tieto-taitoa sekä kulttuurillista ja kielellistä rikkautta yhteiskunnallemme.

Maahanmuuttaja- ja pakolaisväestön työllisyys ja Suomessa olo ylipäänsä ovat erittäin ajankohtaisia aiheita suomalaisessa mediassa. Erityisesti lehtien ja Internetin mielipidepalstoilla tulee vastaan kirjoittelua sekä positiivisessa että negatiivisessa hengessä, asenteita on sekä puolesta että vastaan. Aihe on ajankohtainen ja ollut pinnalla myös uuden syyskuussa 2011 voimaan tulleen kotouttamislain takia. Lain myötä kuntien kiintiöpakolaisista valtiolta saaman laskennallisen korvauksen korvausaika muuttuu neljäksi vuodeksi.

Seinäjoella toimiva Toimintojen Talo on työllistänyt jo useita maahanmuuttajia eri työtehtävissä. Maahanmuuttajien ja muiden työttömien työllistämisen tueksi perustettiin myös nyt jo päättynyt Täyttä elämää – hanke. Tämän hankkeen ja maahanmuuttajatyöllistettyjen siivittämänä löytyi myös aihe opinnäytetyölleni. Opinnäytetyöni aiheena on Toimintojen Talolla Seinäjoella työskennelleet maahanmuuttajat. Tarkoitukseni on kartoittaa Toimintojen Talolla työskennelleiden maahanmuuttajien kokemuksia sekä eri toimijoiden näkemyksiä Toimintojen Talolla työskentele-

misen merkityksestä maahanmuuttajan kotoutumiseen ja osallisuuteen. Tarkoituksena on selvittää kokemuksia ja näkemyksiä maahanmuuttajan kohtaamisesta. Selvitän myös, millaisia kehittämistarpeita on Toimintojen Talolle työllistämisessä ja maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa. Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen ja aineiston keruumenetelmänä käytän teemahaastattelua.

Tein ensimmäisen työharjoitteluni Toimintojen Talolla ja olen myös itse Toimintojen Talon asiakas. Oli siis luontevaa ja mukavaa, kun sieltä tarjoutui aihe opinnäytetyölleni. Maahanmuuttajasosiaalityö ja monikulttuurisuustyö ovat olleet suuria mielenkiinnon kohteitani opinnoissani ja olisin myös kiinnostunut tulevaisuudessa työllistymään sosiaalialan ammattilaisena tälle sektorille. Tartuin tähän aiheeseen ja haasteeseen juuri sen ajankohtaisuuden ja oman mielenkiintoni takia. Toivon, että opinnäytetyössäni tutkimani ja selvittämäni asiat ja tulokset tulevat palvelemaan maahanmuuttajien työllistymistä ja edistämään heidän tilannettaan. Tulokset tulevat toivottavasti palvelemaan myös Toimintojen Taloa maahanmuuttajien työllistäjänä antamalla tietoa ja kehitysehdotuksia.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Tarkastelen tässä luvussa opinnäytetyöni tavoitteita ja tutkimuskysymyksiäni. Käsittelem myös aikaisempia tutkimuksia liittyen opinnäytetyöni teemaan maahanmuuttajien kotoutumisesta ja sen merkityksestä.

2.1 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyöni tavoitteina on kartoittaa Toimintojen Talolla työskennelleiden maahanmuuttajien sekä eri toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä Toimintojen Talolla työskentelemisen merkityksestä maahanmuuttajan kotoutumiseen ja osallisuuteen. Tavoitteenani on selvittää kokemuksia ja näkemyksiä maahanmuuttajan kohtaamisesta. Selvitän myös, millaisia kehittämistarpeita on Toimintojen Talolle työllistämässä ja maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa. Tavoitteena on myös saada maahanmuuttajien ääni kuuluviin ja lisätä heidän tietoaan eri toimijoiden esiin tuomien näkemysten myötä.

Yleisinä tavoitteinani on sisäistää reflektiivinen ja kehittävä työote, osata suunnitella ja toteuttaa sosiaalialan tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä soveltaa käytäntöpainotteista tutkimuksellista osaamista. Tavoitteinani on osata hyödyntää hankkimaani kansalaislähtöistä tietoa tutkimus- ja kehittämistoiminnan perustana sekä osata raportoida tutkimuksellinen prosessi ja soveltaa hankkimaani tietoa käytäntöön.

2.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksinä ovat

1. Mitä työllistyminen Toimintojen Talon kaltaiseen pienempään yhteisöön merkitsee maahanmuuttajalle kotoutumisen kannalta?

2. Millaisena maahanmuuttajat ja eri toimijat kokevat ja näkevät maahanmuuttajan kohtaamisen?
3. Mitä kehittämistarpeita on maahanmuuttajan osallisuuden lisäämisessä, Toimintojen Talolle työllistämisessä sekä maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa?

2.3 Aikaisempia tutkimuksia teemasta

Aikaisempia tutkimuksia on paljon niin sosiaalityöstä ja maahanmuuttajista kuin maahanmuuttajien kotoutumisesta ja työllistymisestä. Opinnäytetyöni teemaa maahanmuuttajien kokemuksista kotoutumisesta ja sen merkityksestä on tutkittu paljon. Tutustuin tarkemmin neljään teemaani liittyvään tutkimukseen. Haataja (2011) tutki Seinäjoen ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään Joutsan seudun maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumisesta sekä sitä, miten palvelut ovat tukeneet heidän kotoutumistaan. Tarkoituksena oli myös tuoda esille maahanmuuttajien kehittämis ehdotuksia, joiden avulla kotoutumista voidaan helpottaa. Tutkimustulosten mukaan maahanmuuttajat kokivat ensisijaisesti suomen kielen oppimisen sekä työllistymisen onnistuneen kotoutumisen tavoitteeksi. Kelan, sosiaalitoimen ja työ- ja elinkeinotoimiston alkuvaiheen palveluiden neuvonnassa ja ohjauksessa koettiin eniten kehittämistarvetta. Haastateltavien kokemukset palveluista olivat joiltain osin yhtenevät. Tulokset kertoivat maahanmuuttajapalveluiden kehittämisen tarpeellisuudesta ja siitä, että nykyisessä muodossaan Joutsan seudun palvelut eivät riitä vastaamaan monimuotoistuneen asiakaskunnan tarpeisiin. Kuntien toimijoiden pitäisi tietää maahanmuuttajatyössä roolinsa ja vastuunsa. Onnistuneeseen kotouttamiseen toimijoilla tulisi olla yhteinen visio ja päämäärä. Keskeisiä kehittämistarpeita olivat suomen kielen kurssien järjestäminen omalla paikkakunnalla maahantulon alkuvaiheessa, henkilökohtaisen ohjauksen vahvistaminen korostamalla dialogisuutta, verkostotyön kehittäminen sekä maahanmuuttajan osallisuuden lisääminen esimerkiksi vapaaehtoistyötä kehittämällä.

Hämäläinen (2010) Seinäjoen ammattikorkeakoulusta tutki opinnäytetyössään maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumisesta sekä omakulttuurisuudesta Seinäjoella. Opinnäytetyössä selvitettiin, miten palvelujärjestelmässä on huomioitu omakulttuurisuus sekä millainen asema omalla kulttuurilla on maahanmuuttajien arjessa. Tutkimustuloksina nousi esille, että kotoutuminen merkitsee maahanmuuttajille pääosin työn saantia, suomen kielen sekä yhteiskunnan normien oppimista. Maahanmuuttajat kuitenkin totesivat, että he ovat jääneet kovin yksin kotoutumisprosessinsa kanssa ja haluaisivat enemmän ohjausta, neuvontaa ja tiedottamista kotouttamisprosessiin. Omakulttuurisuutta käsiteltäessä oman kulttuurin merkitys nousi esille etnisenä identiteettinä: kaikki haastateltavat totesivat oman maalaisuutensa säilyvän vaikka suomalaisuutta siihen sulautuisikin. Seinäjoelle toivottiin kansainvälisiä iltoja, jotta omaa kulttuuriaan voisi tuoda esille. Omakulttuuristen palveluiden tarvetta on Seinäjoella. Tutkimuksessa tuli esille, että palvelujärjestelmässä ei ole omakulttuurisia elementtejä. Samoin selvisi, että Seinäjoen palvelujärjestelmä on maahanmuuttajille rikkonainen, ja palveluita on vaikea löytää järjestelmän sirpaleisuuden vuoksi.

Kasi (2003) kartoitti Seinäjoen ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään maahanmuuttajien kotoutumisen tukemista työvoimatoimistossa tutkimalla, miten kotoutumissuunnitelma toimii työn apuna ja miten maahanmuuttajien työllistymistä ja sijoittumista uuteen yhteiskuntaan tuettiin. Työvoimatoimistojen työntekijät pitivät suomen kielen oppimista ja hankitun kielitaidon kehittämistä ensimmäisenä kotoutumisen elementtinä. Kotoutuminen tapahtui parhaiten työn kautta. Kotoutumiskäytäntö oli tuonut kokonaisvaltaisemman suhtautumisen asiakkaaseen. Maahanmuuttajakoulutus oli monipuolistunut ja vaihtoehdot olivat entistä joustavampia. Maahanmuuttajatyöhön on tullut myös enemmän yhteistyökumppaneita. Kotoutumissuunnitelmasta on tullut toimiva työväline asiakastyöhön. Kotouttamistyöhön toivottiin tutkimustulosten mukaan lisää resursseja. Lisäksi koulutusta pitää kehittää edelleen erilaisia tarpeita vastaavaksi. Maahanmuuttajatyöhön tarvitaan lisää yhteistyötä ja koordinaatiota palveluiden tuottajien ja toimijoiden kesken.

Etnisten suhteiden neuvottelukunnan (2005) tutkimuksessa tarkasteltiin kotoutumisen haasteita maahanmuuttajien näkökulmasta. Siinä kartoitettiin kotoutumisen

kannalta keskeisiä toimenpiteitä, niistä tiedottamista ja niihin osallistumista. Kotouttamislain toimeenpanon kannalta keskeistä on kotoutumisprosessin yksilöllisyys. Maahanmuuttajien henkilökohtaiset resurssit kotoutua vaihtelevat niin paljon, että kotouttamistoimenpiteiden yksi tärkeimmistä ominaisuuksista tulisi olla yksilöllinen sovellettavuus. Yksilöllisyyden lisäksi korostui myös asiakaslähtöisyys palvelujen ja tiedottamisen suunnittelussa sekä tarjonnassa. Onnistuneen kotoutumisen yksi keskeisimmistä edellytyksistä on tiedon välittyminen kohderyhmälle. Maahanmuuttajanäkökulmasta tärkeiksi kysymyksiksi nousi, kenelle tieto on suunnattu, löytääkö se kohderyhmänsä ja mitkä ovat tiedottamisen kanavat. Kotoutumisen kannalta kielen opetus ja kotoutumiskoulutus ovat keskeisessä roolissa. Suomen kielen opetuksen lisäksi oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttäminen on onnistuneen kotoutumisen edellytys. Osallistuminen ja osallisuus yhteiskunnassa ovat keskeisiä onnistuneen kotoutumisen mittareita. Kotouttamislain toimeenpanon kannalta keskeistä on osallisuus kotoutumissuunnitelman laadinnassa. Tämän lisäksi tärkeää on osallistuminen yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla. Kotoutumissuunnitelman laadintaan osallistumisen lähtökohtana on tietoisuus vaihtoehtoista ja suunnitelman sisällöistä. Työllistyminen on yksi tärkeimmistä kotoutumisen välineistä ja päämääristä. Työ ja työllistymisen rooli korostuu myös kotouttamislain toimenpiteissä. Työllistymisen esteitä tulisi pyrkiä purkamaan aktiivisesti. Työelämään kotoutumiseen tulee kiinnittää huomiota. Julkisen sektorin tulisi myös lisätä vastuutaan maahanmuuttajien rekrytoimisessa.

Aikaisempien tutkimusten ja oman tutkimukseni yhteisenä käsitteellisenä ja tutkitavana nimittäjänä on kotoutuminen ja työllistyminen, kokemukset kotoutumisesta ja sen vaikutuksista, työllistymisen merkityksestä sekä kehittämistarpeet maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa. Keskeisimpinä kaikissa tutkimuksissa esille nousevina tuloksina olivat työllistyminen ja suomen kielen oppiminen onnistuneen kotoutumisen tavoitteena sekä maahanmuuttajien osallisuuden lisääminen ja tapahtumien tarjoaminen oman kulttuurin esille tuomiseksi. Kehittämistarpeet maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa ja tiedottamisessa olivat myös keskeisiä kaikissa tutkimuksissa esille tulleita tuloksia. Näitä tuloksia ja johtopäätöksiä tulen tarkastelemaan johtopäätösosiossani suhteessa omiin johtopäätöksiini.

3 TOIMINTOJEN TALO

Kuvaan tässä luvussa opinnäytetyöni yhteistyötahoa Toimintojen Taloa, sen historiaa ja nykyaikaa, sen toiminta-ajatusta ja tavoitteita sekä Toimintojen Talon Täyttä elämää – hanketta.

3.1 Toimintojen Talon historiaa ja nykyaikaa

Opinnäytetyöni yhteistyötaho Toimintojen talo on kylätalo Seinäjoen Kasperissa, ja se on toiminut vuodesta 1998 asti. Se on ainoa laatuaan Seinäjoella. Toimintojen Talo tarjoaa asiakkailleen erilaisia harrastusmahdollisuuksia ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Sen perustajana ja ylläpitäjänä on paikallinen asukasyhdistys Kasper-Kivistö seura ry. Kasper-Kivistö seura ry. on Seinäjoella vuodesta 1978 aktiivisesti toiminut asukasyhdistys. Yhdistys on tehnyt työtä Kasperin ja Kivistön asuinalueiden kehittämiseksi ja asukkaiden viihtyvyyden lisäämiseksi kolmenkymmenen vuoden ajan. Yhtenä asukasyhdistyksen tärkeimpänä tehtävänä on ollut oman asuinalueen palvelujen kehittäminen ja niiden lisääminen omalle kylälle. (Toimintojen Talo, Hyvä mieli tarttuu - Talo täynnä toimintaa - Toimintojen Talo; Täyttä elämää – hankesuunnitelma ja tavoitteet, 2009.)

Kasper-Kivistö seura päätti tehdä jotain Kasperin asuinalueella sijaitsevalle tyhjälle liikekiinteistölle. Tavoitteena oli saada keskukseen ja tyhjään kiinteistöön kohtaamispaikka, jossa olisi elämää ja toimintaa. Kasperin imagoa haluttiin myös kohottaa paremmaksi. Tähän tyhjään liikekiinteistöön päätettiin perustaa kylätalo. Rahoitusta haettiin Raha-automaattiyhdistykseltä. RAY myönsi Kasper-Kivistö seuralle kolmen vuoden hankkeeseen 990.000 markkaa Toimintojen Talo – projektin aloittamiseen. (Toimintojen Talo [viitattu 12.5.2011]; Täyttä elämää – hankesuunnitelma ja tavoitteet, 2009.)

Talo remontoitiin talkoovoimin ja sinne rakennettiin kahvila, keittiö, lastenhuone, kokoustila, kirpputori ja saunatilat. Talkooporukka ystävystyi keskenään ja jo tässä

vaiheessa toteutui yksi tärkeä tavoite ennaltaehkäistä syrjäytymistä. Toimintojen Talo löysi heti paikkansa asukkaiden keskuudessa. Alusta alkaen ihmisiä tuli vierailemaan niin kahvilaan kuin kirpputorillekin. Talolle oli helppo tulla, koska kynnys oli matala. Talo ei ollut tarkoitettu ainoastaan Kasperin ja Kivistön asukkaille, vaan ihmisiä saapui ympäri maakuntaa. (Toimintojen Talo [viitattu 12.5.2011]; Täyttä elämää – hankesuunnitelma ja tavoitteet, 2009.)

Kasperin-Kivistö seuran idea elää ja voi hyvin. Nykyään Toimintojen Talo on runsas kymmenvuotias ja toimelias kylätalo, joka tarjoaa kaikenikäisille mahdollisuuden liikkumiseen, luovuuteen ja yhdessäoloon. Päivittäinen asiakasmäärä on nykyisin noin 250 asiakasta ja vuositasolla asiakaskäyntejä kertyy noin 85000. Toimintojen Talo tarjoaa monipuolista toimintaa. Talolla järjestetään vuosittain yli 600 erilaista tapahtumaa, kuten erilaisia kerhoja, musiikki-iltoja, naisteniltoja, ikäihmisten, maahanmuuttajien ja eri vertaistukiryhmien tapaamisia, perhejuhlia, taidenäyttelyitä. Toimintojen Talo palvelee yleensä myös eri vaalien alueellisena äänestyspaikkana. (Täyttä elämää – hankesuunnitelma..., 2009, Toimintojen Talo [viitattu 12.5.2011].)

Toimintojen Talon yksi rahoittajista on Seinäjoen kaupunki. Toinen suuri rahoittaja on Raha-automaattiyhdistys eli RAY, joka myöntää vuosittain tukirahoja Toimintojen Talolle. Myös Seinäjoen työ- ja elinkeinotoimisto myöntää Toimintojen Talolle työvoimapolitiittista tukea Toimintojen Talon työllistäessä monia työttömiä. Toimintojen Talon toimintaa säätelevät yhdistyslaki sekä Toimintojen Taloa ylläpitävän Kasperin-Kivistö seura ry:n säännöt. (Toimintojen Talo, Hyvä...)

3.2 Toiminta-ajatus ja tavoitteet

Toimintojen Talon moton mukaisesti siellä on asiaton oleskelu sallittu. Toimintojen Talon tavoitteita ovat mukavan kohtaustilan luominen alueen asukkaille, asuinalueen elinympäristön kehittäminen ja alueen imagon kohottaminen. Tavoitteita ovat myös luoda puitteet kolmannen sektorin toiminnalle sekä työllistää ihmisiä

kolmannen sektorin kautta. Toimintojen Talo on työllistänyt jo kymmeniä henkilöitä, joista osa on pitkäaikaistyöttömiä. Toiminnassa on lisäksi mukana useita vapaaehtoisia työntekijöitä. (Toimintojen Talo, Hyvä...)

Tarkoituksena on tarjota Toimintojen Talon asiakkaille päihteetön ympäristö sekä ehkäistä syrjäytymistä ja mielenterveyden ongelmia. Kahvilan tuotteiden ja lounaan edulliset hinnat tarjoavat myös vähävaraisille ihmisille mahdollisuuden ruokailuun joka päivä. Toimintojen Talo pyrkii siis edistämään ja ylläpitämään ihmisten sosiaalista toimintakykyä ja yhteisöllisyyttä. Toimintojen Talo tekee sosiaalityötä aivan ruohonjuuritasolla. (Toimintojen Talo [viitattu 12.5.2011].)

3.3 Täyttä elämää – hanke

Toimintojen Talolla Kasper-Kivistö seura ry:n hallinnoimana toimi Täyttä elämää – hanke, jonka avulla pyrittiin työllistämään pitkäaikaistyöttömiä, nuoria ja maahanmuuttajia. Hanketta rahoitti työ -ja elinkeinotoimisto työllisyyspoliittisena avustuksena. Hanke on päättynyt, mutta toiminta ja työllistäminen Toimintojen Talolla jatkuvat edelleen.

Hankkeen tavoitteet ja toteuttamissuunnitelma. Yhtenä tavoitteena oli luoda Toimintojen Talolle uusia palveluja ja toimintoja, joille tarvittiin tekijöitä. Erittäin tärkeä tavoite oli nykyisten pitkäaikaistyöttömien työpaikkojen säilyttäminen. Parhaiten se saavutettiin luomalla uusia toimintoja vanhojen rinnalle ja näin asiakasmääriä kasvattamalla. Kehittämällä ja parantamalla myös nykyisiä palveluja luotiin uusia työnkuvia. Näiden palvelujen tekijöiksi tarvittiin uusia osaajia ja ammattitaitoisia työntekijöitä. Tarkoituksena oli tarjota haastavaa ja kehittävää työtä pitkäaikaistyöttömille oikeassa työympäristössä. Työpaikat eivät olleet suojatyöpaikkoja, vaan tarvittiin osaajia palvelemaan ja toimimaan itsenäisissä tehtävissä. Vuorovaiikutustaitoihin panostaminen oli myös ensisijaisen tärkeää, koska asiakaskunnassa on sekä syrjäytymisuhanalaisia että jo syrjäytyneitä ihmisiä. Työntekijää rohkaistiin löytämään ja käyttämään omia vahvuuksiaan jokapäiväisessä työssään. Työnteki-

jöiden osaamista kartoitettiin henkilökohtaisin kehityskeskusteluin. Myös palaverit ja yhteistoiminnalliset päivät koko henkilökunnan kesken kehittivät työntekijöitä tiimityöskentelyyn. (Täyttä elämää – hankesuunnitelma..., 2009.)

Hankkeen yhtenä tarkoituksena oli kehittää yksilöllisesti palkkatukityöllistettyjen osaamista työsuhteen aikana. Keittiöosaamista lisättiin uusia tuotteita kokeilemalla sekä asiakaspalvelukoulutusta ja vuorovaikutustaitoja työyhteisössä kehitettiin. Oli myös mahdollista suorittaa myyjän ammattitutkinto työllistämisyksikön aikana ja hygieniapassi työnantajan maksamana. Tarkoituksena oli myös kohentaa maahanmuuttajien kielitaitoa. Hankkeen tavoitteena oli tarjota työssä oppimisaikaa myös syrjäytymisuhan alaisille nuorille ja kehittää toimiva valmennusmalli. Hanke tarjosi oikean työpaikan ja työyhteisön, jossa panostettiin vuorovaikutustaitoihin ja sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja löytämiseen. Työtehtävät olivat monipuolisia ja lisäksi oli mahdollisuus joustavasti kokeilla erilaisia työtehtäviä. Näin nuori oppi ottamaan vastuuta ja sai arvokasta työkokemusta. Nuorta tuettiin löytämään omia vahvuuksiaan sekä selventämään tulevaisuudensuunnitelmiaan työn ja koulutuksen osalta. Positiivisen onnistumisen kautta luotiin pysyviä kokemuksia, jotka kantavat eteenpäin. (Täyttä elämää – hankesuunnitelma..., 2009.)

Maahanmuuttajajärjestöjen työllistäminen. Keväällä 2009 Seinäjoelle saapui uusi pakolaisryhmä Myanmarista. Toimintojen Talo oli mukana kotouttamisohjelmassa tarjoamalla tilojaan käyttöön. Seinäjoen ammattioppilaitoksen maahanmuuttajien suomenkielen kurssin kautta työllistettiin maahanmuuttajajärjestöjä työharjoittelujaksolle Toimintojen Talolle. Työ- ja elinkeinotoimiston maahanmuuttajajärjestöjen kanssa oli sovittu vuonna 2010 alkaneesta yhteistyöstä, joka liittyi maahanmuuttajien työllistämiseen. Tullaan tutuiksi -hanke jatkoi Toimintojen Talolla maahanmuuttajajärjestöjen viikoittaisia tapaamisia. Toimintojen Talolla järjestettiin myös Kansainvälisiä iltoja. Tilaisuuksissa eri maiden edustajat järjestivät omaa kulttuuriohjelmaa ja valmistsivat oman maan herkkuja. (Täyttä elämää – hankesuunnitelma ..., 2009.)

Seuranta ja arviointi. Perustettava ohjausryhmä oli hankkeen tukijana. Ohjausryhmä toimi myös arvioijana seuraamalla hankkeen tavoitteellisuutta ja tulokselli-

suutta. Seuranta ja arviointia tehtiin myös väliraporttien ja muiden syntyvien asiakirjojen avulla. Kasperi-Kivistö seuran johtokunta seurasi aktiivisesti hankkeen toimintaa säännöllisten kokousten yhteydessä. Säännöllisesti tehtiin myös asiakaskyselyjä ja asiakaslaskentoja. (Täyttä elämää – hankesuunnitelma..., 2009.) Hankkeen yhteistyöverkosto koostui Raha-automaattiyhdistyksestä, Seinäjoen kaupungista, Ely-keskuksesta, Työvoiman palvelukeskuksesta, oppilaitoksista, seurakunnista ja eri yhdistyksistä (Loppuraportti – työllisyyspoliittinen avustus, 2010).

Hanke edisti välityömarkkinoita luomalla uusia toimenkuvia asiakaspalvelu-, keittiö- ja siivoustehtävissä. Toimintojen Talo toimi vaikeasti työllistettävien sekä maahanmuuttajien harjoittelupaikkana. Työssäolajakson aikana sai opetella työn tekemistä oikeassa työyhteisössä oikeiden työkavereiden kanssa. Toimintojen Talon hanke ei ollut tyypillinen yritys, jossa työntekijän tarkoituksena oli olla tehokas ja tuottava, vaan hän sai tehdä oikeaa työtä omista lähtökohdistaan. Vaatimuksena ei ollut ainoastaan työn tuottavuus, vaan työnantajan tärkeimpiä tehtäviä oli löytää työntekijän vahvuudet ja vahvistaa niitä entisestään. Valitettavasti nämä ominaisuudet eivät johtaneet jatkotyöllistymiseen kuin 8 henkilön osalta, joista vain yksi sai vakituisen työpaikan. Täyttä elämää – hanke oli joustava hanke, joka oli mukautumiskykyinen työntekijän tarpeen ja osaamisen mukaan. Kokemusten perusteella tiedetään, että työyhteisön tuki oli tärkeää työhön osallistumisessa ja sitoutumisessa. Koko projektin toteutusaikana työllistettiin yhteensä kahdeksan maahanmuuttajaa. Maahanmuuttajien työllistämisessä Toimintojen Talolla onnistuttiin hyvin. (Loppuraportti – työllisyyspoliittinen avustus, 2010.)

4 MAAHANMUUTTAJUUDESTA YLEISESTI

Tarkastelen tässä luvussa maahanmuuttajuutta käsitteiden ja ilmiöiden näkökulmasta sekä sen yhteiskunnallisesta kontekstista käsin. Tuon esiin maahanmuuttajuuteen liittyviä käsitteitä ja niiden määritelmiä, maahanmuuttopolitiikkaa sekä etnisyyttä, monikulttuurisuutta ja syrjintää käsitteenä ja ilmiönä.

4.1 Maahanmuuttajuuteen liittyviä määritelmiä

On monia syitä sille, miksi ihmiset muuttavat maasta toiseen. Maahanmuuttaja on yhteinen nimike kaikille tiettyyn maahan muuttaneille ryhmille. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan kaikkia Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia. Maahanmuuttajia on statukseltaan erilaisia; he ovat tulleet Suomeen esimerkiksi töihin, avioliiton vuoksi, pakolaisena tai paluumuuttajana. (Räty 2002, 11; Vartiainen-Ora 2005, 13, 14.) Maahanmuuttajat voidaan jaotella maahanmuuttoperusteiden mukaan erilaisiin ryhmiin, joita ovat esimerkiksi työperusteinen maahanmuutto, perheperustainen maahanmuutto, opiskeluun perustuva muutto, pakolaiset, laitton tai dokumentoimaton muutto (Saukkonen 2007, 44).

Siirtolainen on henkilö, joka on muuttanut vapaaehtoisesti maasta toiseen esimerkiksi työn, avioliiton tai opiskelun takia. Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaissopimuksen mukaan pakolainen on ihminen, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, yhteiskunnallisen aseman tai poliittisen mielipiteen johdosta, eikä hänellä ole mahdollisuutta saada suojelua omassa maassaan. Pakolaisia ovat sekä kiintiöpakolaiset että turvapaikanhakijana Suomeen tulleet. (Räty 2002, 11; Vartiainen-Ora 2005, 14, 15.)

Kiintiöpakolaisella tarkoitetaan pakolaista, jolle YK:n pakolaisjärjestö on myöntänyt kansainvälisen pakolaisaseman. Kiintiöpakolaisia vastaanottavat maat ottavat oman kiintiönsä verran tulijoita vuosittain maailman pakolaisleireiltä. Turvapaikanhakija on matkustanut itse suoraan Suomeen anomaan turvapaikkaa. Turvapai-

kanhakijasta tulee varsinaisesti pakolainen, kun hänen hakemuksensa on käsitelty ja hän on saanut oleskeluluvan. Paluumuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on ollut aiemmin suomalainen tai jolla on suomalaiset sukujuuret. (Räty 2002, 11; Vartiainen-Ora 2005, 15, 16.)

4.2 Maahanmuuttopolitiikka

Maahanmuuttopolitiikka voidaan jakaa kolmeen osaan. Maahanmuuttopolitiikalla viitataan niihin politiikkatoimiin, jotka koskevat valtion rajojen valvontaa ja muuta maahan suuntautuvan muuttoliikkeen sääntelyä. Maahanmuuttajapolitiikalla tarkoitetaan puolestaan niitä politiikkatoimia, jotka kohdistuvat maassa pysyvästi tai melko pitkäaikaisesti oleskeleviin ulkomaalaisiin. Kolmantena osa-alueena voidaan puhua myös erilaisuus- tai monimuotoisuuspolitiikasta, jossa politiikan kohteena on maahanmuuttajien lisäksi koko yhteiskunta eli se, miten yhteiskunta muuttuu, kun siihen muutetaan. (Saukkonen 2007, 206.)

Maahanmuuttopolitiikassa voidaan käsitellä maahanmuuttopolitiikan kolmea porttia, joiden läpi ulkomaalaisen on kuljettava voidakseen päästä valtion suvereeniksi jäseneksi. Ensimmäisellä portilla tarkoitetaan pääsyä käydä maassa. Toisella portilla tarkoitetaan oleskeluluvan saamista pysyvää tai vähintään pitkäaikaista oleskelua varten. Kolmas portti tarkoittaa kansalaisuuden saamista kaikkine siihen kuuluvine oikeuksineen ja velvollisuuksineen. (Hammar 1990 Lepolan 2000, 28–29 mukaan.)

Maahanmuuttajapolitiikassa voidaan harjoittaa neljää eri päävaihtoehtoa: assimilaatiopolitiikkaa, integraatiopolitiikkaa, multikulturalistista politiikkaa tai segregatiopolitiikkaa. Assimilaatiolla tarkoitetaan tällöin yksisuuntaista sopeutumisprosessia, jossa maahanmuuttajan täytyy luopua omista kielellisistä, kulttuurisista ja sosiaalisista piirteistään ja ominaisuuksistaan ja muuttua osaksi valtaväestöä. Integraatiolla viitataan kaksisuuntaiseen prosessiin, jossa sekä maahanmuuttajat että valtaväestö sopeutuvat toisiinsa. Integraatiossakin ajatuksena on, että ajan mittaan maahanmuuttajaryhmät sulautuvat jossain määrin myös kulttuuriltaan ja

käytökseltään valtaväestöön, mutta samalla kuitenkin molemmat osapuolet maahanmuuton mukana oppivat toisiltaan ja omaksuvat toistensa piirteitä ja että koko yhteiskunta hiljalleen muuttuu. (Saukkonen 2007, 208.)

Multikulturalismi viittaa kehitykseen, jossa maahanmuuttajaryhmistä tulee vähintään usean sukupolven ajaksi valtaväestöstä selvästi erottuvia etnisiä tai kulttuurisia yhteisöjä ylläpitäen ja kehittäen edelleen omia kulttuurisia, sosiaalisia ja organisatorisia piirteitään. Segregaatiolla tarkoitetaan maahanmuuttajayhteisöjen ja muun yhteiskunnan täydellistä irtautumista toisistaan ja tällaista eriytymistä tukevaa politiikkaa. (Saukkonen 2007, 208.)

Valtioneuvoston vuonna 2006 hyväksymän maahanmuuttopoliittisen ohjelman keskeisiä teemoja ovat työperusteisen maahanmuuton edistäminen, kotouttamisjärjestelmän ohjauksen tehostaminen, väestöryhmien välisten etnisten suhteiden parantaminen ja humanitaariseen maahanmuuttoon liittyvistä sitoumuksista huolehtiminen. Maahanmuuttajat ovat oikeutettuja kotoutumissuunnitelmaan kolmen vuoden ajan maahanmuutosta. Tarkoituksena on hankkia kotoutumiskauden aikana suomalaisessa työelämässä tarvittava kielitaito ja muut yhteiskuntavalmiudet. Suunnitelmaansa toteuttavalle maahanmuuttajalle maksetaan kotoutumistukea. (Työllisyyskertomus 2006, 56, 57.)

4.3 Etnisyys ja monikulttuurisuus

Etnisyydessä on kyse ihmisen tai ryhmän tavasta jäsentää itseään suhteessa toisiin. Määriteltäessä etnisyyttä siinä voidaan erottaa objektiivinen ja subjektiivinen ulottuvuus. Objektiivinen ulottuvuus tarkoittaa piirteitä, jotka ovat ulkoisesti havaittavissa. Tällaisia piirteitä ovat esimerkiksi biologiset tekijät, kieli, uskonto, yhteiset kulttuuripiirteet ja yhteinen alkuperä. (Räty 2002, 45; Hautaniemi 2001, 17–18.)

Subjektiivisessa määrittelyssä etnisyydellä tarkoitetaan yksilön samaistumista johonkin tiettyyn ryhmään ja sen on pitkälti ihmisen itsensä määriteltävissä. Eri yksi-

löt pitävät itseään tietyn etnisen ryhmän jäsenenä eri perustein. Etnisyyden ytimen muodostavat ne erityispiirteet, joilla ryhmä haluaa erottua muista. Etnisyyttä määrittelevät kriteerit ovat tilanne- ja merkityssidonnaisia, joten ne eivät välttämättä ole ajallisesti pysyviä. Kyseessä on usein tunne tai kokemus johonkin ryhmään kuulumisesta, jota ihminen ei pysty selittämään järjellisesti. (Räty 2002, 45; Hautaniemi 2001, 18–19.)

Etnisyyttä leimaa usein alueellinen ja poliittinen riippumattomuus tai ainakin sen perinne. Usein se on kuitenkin esimerkiksi pakolaisilla olosuhteiden pakosta pikemmin kuvitteellista kuin todellista. Kansallisuus ja etnisuus ovatkin tässä suhteessa lähes erottamattomia, sillä kansallisvaltiot ovat maantieteellisesti ja poliittisesti muodostuneet yleensä yhden tai useamman etnisen ryhmän luomana. Työllä ja työllistymisellä on myös suuri merkitys etniselle ryhmämuodostukselle taloudellisesta näkökulmasta. Etnistä identiteettiä leimaavat olennaisesti myös kulttuuriset symbolit ja esteettinen perinne. Vaatetus, musiikki ja erilaiset rituaalit kertovat siitä, kuinka ihmiset rakentavat yhteenkuuluvuuden tunnettaan. (Hautaniemi 2001, 24–25.)

Kansainvälisyyden ja erilaisista etnisistä taustoista lähtöisin olevan maahanmuuttajaväestön lisääntyessä pinnalle on noussut monikulttuurisuuden käsite. Monikulttuurisuus viittaa yleensä erilaisten ihmisten olemassaoloon. Monikulttuurisuus pitäisi kuitenkin nähdä myös poliittisena ohjelmana, yhteiskunnan rakenteiden muutoksena. (Räty 2002, 46–47.) Monikulttuurisuudella ei kuitenkaan välttämättä tarkoiteta maahanmuuttoa. Yhteiskunta voi olla monikulttuurinen, jos sen sisällä voidaan erottaa useita erillisiä kulttuureja ja jos yhteiskunta on organisoitunut näiden erojen pohjalta. (Similä 1995 Lepolan 2000, 199 mukaan.)

Maahanmuuttajaväestön ja kansainvälisyyden lisääntyessä voidaan puhua monikulttuurisesta yhteiskunnasta, jolla tarkoitetaan yhteiskuntaa, jossa eri kulttuurien edustajat ja eri kulttuurit elävät tasa-arvoisessa asemassa keskenään. Monikulttuurinen yhteiskunta on ideaalimalli, joka ei ole toteutunut missään maailman valtiossa. (Räty 2002, 47, 48.) Monikulttuurisella yhteiskunnalla voidaan tarkoittaa mo-

nia eri asioita. Yhteistä eri määritelmille on lähinnä se, että oletetaan jollain tavalla toisistaan erottuvien kulttuurien esiintyminen yhteiskunnassa ja esitetään käsitys siitä, millainen merkitys näillä kulttuureilla on suhteessa jonkinlaiseen yleiseen kansalaisuuteen. (Lepola 2000, 200.)

4.4 Syrjintä ja epäoikeudenmukaisuus

Eri etnisistä taustoista tulevat maahanmuuttajat saattavat kokea elämässään syrjintää. Syrjinnässä on kyse jonkun henkilön joutumisesta tai asettamisesta muita huonompaan asemaan jonkin sosiaalisen luokittelun perusteella. Syrjinnässä on kyse poissulkemisesta, johon liittyy viesti syrjityn erilaisuudesta ja huonompiarvoisuudesta. Suomessa puhutaan sorto-käsitteen sijaan usein syrjinnästä, joka on sortoa astetta lievempää eriarvoista kohtelua. Sorron kokemuksen taustalla on kokemus toiseudesta. Toiseuden käsitteellä tarkoitetaan yhteenkuulumattomuuden, vierauden ja toissijaisuuden tuntemusta, jolla on perusta ihmisen sosiaalisessa identiteetissä. Toiseuden kokemus ei kuitenkaan automaattisesti merkitse sitä, että ihminen olisi sorron tai syrjinnän kohteena. Ihminen voi kokea itsensä ulkopuoliseksi ja vieraaksi myös siitä syystä, että hän ei kuulu ympärillä olevien ihmisten ryhmään eikä samaistu heidän arvomaailmaansa. Sorto ja syrjintä tarkoittavat hallitsevan ryhmän jäsenten toimintaa, jossa toinen ihminen joutuu toisia huonompaan asemaan ryhmäjäsenyytensä perusteella. Moniperusteisesta syrjinnästä on kyse silloin, kun hän kuuluu samanaikaisesti useisiin syrjittyihin ryhmiin. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 193, 201–203; Lepola 2007, 219)

Rasismilla eli rotusyrjinnällä tarkoitetaan eri etnisten ryhmien asettamista eriarvoiseen asemaan. Puhekielessä rasismilla usein tarkoitetaan mitä tahansa syrjintää, ennakkoluuloisuutta ja suvaitsemattomuutta. Syrjinnällä tarkoitetaan ihmisten väliin eroihin perustuvaa ei-hyväksyttävää erottelua. Syrjintää on myös muu toiminta, jonka vaikutuksesta ihmiset joutuvat ilman hyväksyttävää syytä eriarvoiseen asemaan. Institutionaaliseksi syrjinnäksi kutsutaan tilannetta, jossa yhteiskunnan

sosiaaliset, poliittiset ja oikeudelliset rakenteet ovat syrjiviä. (Räty 2002, 188, 189; Lepola 2007, 9.)

Syrjintä on kielletty lukuisissa kansainvälisissä sopimuksissa ja kansallisissa laeissa. Suomen peruslaissa säädetään, että ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (L 11.6.1999/731). Rikoslaisissa säädetään, että joka ammatin harjoittamisessa tai muussa julkisessa tehtävässä ei palvele jotakuta yleisesti noudatettavilla ehdoilla tai asettaa jonkun ilmeisen eriarvoiseen asemaan rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen, perimän, vammaisuuden, terveydentilan tai uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella, on tuomittava. Jollei teko ole rangaistava työsyryntänä, syrjinnästä tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. (L 19.12.1889/39.)

Yhdenvertaisuuslaissa säädetään, että ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjinnällä voidaan yhdenvertaisuuslaissa tarkoittaa joko välitöntä syrjintää, välillistä syrjintää tai häirintää. Välittömällä syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Välillisestä syrjinnästä on kyse silloin, kun näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia. Häirinnällä tarkoitetaan henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden taroituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Syrjintä voi ilmetä myös ohjeena tai käskynä syrjiä. (L 20.1.2004/21.)

Syrjintä ilmenee suomalaisessa yhteiskunnassa hyvin monella tasolla. Syrjinnän kohteeksi voi joutua sekä henkilökohtaisissa kontakteissa että yhteiskunnallisella tasolla. Suomen perustuslaki ja kansainväliset ihmisoikeudet takaavat maahanmuuttajille tasa-arvoisen aseman yhteiskunnassa. Erilaiset sosioekonomiset mittarit kuitenkin osoittavat maahanmuuttajien olevan yhteiskunnassa eriarvoisessa asemassa valtaväestön kanssa. Maahanmuuttajat joutuvat käytännössä huonompaan asemaan työmarkkinoilla, jos heille ei tarjota hyviä mahdollisuuksia kielen oppimiseen. Tällainen rasismi on usein tahatonta: ei huomata, että käytännöt johtavat ihmisten eriarvoiseen asemaan. Tätä kutsutaan rakenteelliseksi rasismiksi. (Räty 2002, 193–194.) Monet maahanmuuttajat ovat kokeneet, ettei häntä haluta palvella. Viranomaisrasismia on työntekijän haluttomuus ohjata asiakasta tai palvella häntä siten, että hän saa saman palvelun kuin kuka tahansa muu asiakas. (Pitkänen & Kouki 1999 Rädyn 2002, 194 mukaan.)

Syrjinnän aiheuttama epäoikeudenmukaisuus on ihmisen voimakkaimpia tunnekokemuksia. Se voi herättää vihaa, kostonhalua ja katkeruutta. Monet moraaliset ja eettiset ristiriidat liittyvät epäoikeudenmukaisuuden ja epäreilisuuden kokemuksiin. Työelämässä tällaisia kokemuksia on asiakkailta, mutta myös työntekijöillä. Työntekijä voi esimerkiksi kokea, ettei hänen ponnistelujaan palkita tai että häntä koskevia päätöksiä tehdään häntä kuulematta. (Juujärvi, Myyry & Pesso 2007, 103.)

5 MAAHANMUUTTAJUUS YKSILÖTASOLLA

Tarkastelen ja määrittelen tässä luvussa niitä tavoiteltavia prosesseja ja asiointiloja, joiden toteutumista yhteiskunta maahanmuuttajilta odottaa ja myös vaatii yhteiskunnassa pärjäämiseksi. Tässä viitekehyksessä ja kontekstissa keskeisimpinä ovat kotoutuminen ja integraatio, työ, osallisuus, yhteisö ja valtaistuminen. Näitä teemoja selvitän myös opinnäytetyössäni, joten ne ovat keskeisessä asemassa.

5.1 Kotoutuminen ja integraatio

Laissa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta kotoutuminen määritellään maahanmuuttajan yksilölliseksi kehitykseksi tavoitteena osallistua työelämäään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja. Lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista, sekä turvata turvapaikanhakijoiden välttämätön toimeentulo ja huolenpito järjestämällä turvapaikanhakijoiden vastaanotto. (L 493/1999.)

Laissa säädetään kotouttamisohjelmasta, jonka kunta laatii yhteistyössä työvoimaviranomaisen ja muiden viranomaisten sekä kansaneläkelaitoksen kanssa. Ohjelma sisältää suunnitelman tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista sekä yhteistyöstä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Ohjelmaa laadittaessa ja toteutettaessa kuullaan maahanmuuttajia, kansalaisjärjestöjä, työntekijä- ja työnantajajärjestöjä ja mahdollisuuksien mukaan muita paikallisia tahoja. Lain säätämässä kotoutumissuunnitelmassa sovitaan kunnan ja työvoimatoimiston sekä maahanmuuttajan kesken toimenpiteistä, jotka tukevat maahanmuuttajaa ja hänen perhettään yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimisessa. (L 493/1999.)

Uusi laki, laki kotoutumisen edistämisestä, on tullut voimaan 19.2011, joka kumoaa lain maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Kotoutumisen edistämisestä annetun lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista sekä maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. (L 30.12.2010/1386.) Lain vaikutuksena laskennallisten korvausten korvausaikaa kuntaan osoittamisesta, ohjauksesta, neuvonnasta ja muusta kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisestä pidennetään neljään vuoteen vain pakolaiskiintiössä otettujen henkilöiden osalta (HE 336/2010).

Kotoutumissuunnitelmassa maahanmuuttaja sopii yhdessä kunnan ja työvoimatoimiston edustajan kanssa niistä toimenpiteistä, jotka tukevat yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimista. Maahanmuuttajan uusien tietojen ja taitojen opettelemiseen liittyy odotus, että myös hänen aiemmin oppimansa tietotaito pystyttäisiin siirtämään mahdollisimman tehokkaasti suomalaiseen yhteiskunta- ja työkontekstiin. Maahanmuuttajan yksilöllinen kotoutuminen määrittyy kotouttamislaissa keskeisesti oppimisprosessina. Sen suunnittelu ja ohjaaminen edellyttävät oppimiseen kulttuurienvälisessä toimintaympäristössä vaikuttavien tekijöiden arviointia. Kotoutumissuunnitelma on tarkoitettu työvälineeksi maahanmuuttajan yksilöllisen kotoutumisen ohjaukseen. (Matinheikki-Kokko 2002, 41, 47.)

Kotoutumissuunnitelmaan sisällytetään sellaisia toimenpiteitä, jotka lisäävät maahanmuuttajan ja hänen perheensä valmiuksia toimia työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi kotoutumiskoulutukseen liittyvät kieli- ja yhteiskuntatietouden opinnot. Kotoutumissuunnitelmia on perinteisesti tehty lähinnä työvoimaan kuuluville maahanmuuttajille, mutta viime vuosina on kuitenkin huomattu myös useiden erilaisten maahanmuuttajaryhmien, kuten kotiäitien, nuorten ja vanhusten tarvitsevan oman kotoutumissuunnitelman. (Mikkonen 2005, 55.)

Kotoutumisen onnistuessa maahanmuuttaja myös integroituu ympäröivään yhteiskuntaan. Integraatio on prosessi, jonka aikana maahanmuuttaja asettuu ja tulee osalliseksi uuteen elinympäristöönsä sosiaalisesti, taloudellisesti ja poliittisesti. Kotoutumisella tarkoitetaan samanaikaista osallistumista uuteen yhteiskuntaan sekä oman kulttuurin ja kielen säilyttämistä. Tätä pidetään yleensä parhaimpana kotoutumismallina. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19.)

Integraatiossa on kyse tietynlaisesta enemmistö-vähemmistö-suhteesta ja näkemyksestä siitä, että kuinka tämän suhteen tulisi olla järjestetty. Poliittisena käytäntönä integraatiossa on kyse hallinnallisista tekniikoista, joilla maahanmuuttajien kansalaiseksi kasvamista ja kehittymistä ohjaillaan. Integroituminen tarkoittaa eheytymistä, kokonaistumista ja yhdentymistä. Poliittisena ideana integraatiossa on kyse yhteiskuntakokonaisuuden eheyttämisestä, toisinaan myös yhdentämisestä. (Pyykkönen 2007, 37.) Integroitumisessa on kyse myös jäsenyyden saamisesta erilaisissa sosiaalisissa, kulttuurisissa ja poliittisissa yhteyksissä (Saukkonen 2007, 213).

5.2 Työ ja työn merkitys

Onnistuneeseen kotoutumiseen liittyvät aina myös työ ja työllistyminen. Työ liittyy perustoimeentuloon ja – turvallisuuteen. Työmarkkinaintegraatio on monessa mielessä olennainen osa kotoutumista ja kotouttamispolitiikkaa. Suomessa tätä vielä korostaa työministeriön keskeinen rooli maahanmuuttoasioissa. Työ on myös keskeinen osa ihmisen identiteettiä. Työ on keskeinen yhteiskuntaan integroiva tekijä Suomessa kaikkien ihmisten kannalta. Maahanmuuttajien työllistyminen on tästä syystä yhteiskunnallisen integraation keskeinen kysymys. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 29; Hautaniemi 2001, 59.)

Työ on ihmisen elinehto. Työtä pidetään velvollisuutena, elämän keskeisenä aktiviteettina, jopa hyveenä. Työtä tehdessään ihminen pyrkii luontaisesti käyttämään kykyjään ja kehittämään itseään, koska toiminta sinänsä on ihmiselle tarve. Työ

toimii ihmiselle aineellisten, sosiaalisten ja henkisten tarpeiden tyydyttäjänä. Työn aineellisia arvoja ovat palkka, työolosuhteet ja työn pysyvyys. Työn sosiaalisia arvoja ovat sosiaaliset suhteet ja kuuluminen työyhteisöön. Työ määrittää myös ihmisen statuksen. Työn henkisiä arvoja ovat itsensä toteuttamisen ja arvostuksen kokeminen sekä työn luoma aktiivisuus ja rytmi elämään. (Pelkonen 2009.)

Työ ja elannon ansaitseminen ovat aina vaikuttaneet eniten ihmisen arkeen. Ihmiset ovat muuttaneet työn perässä. Työ on ihmiselle tärkein tapa toteuttaa itseään, kokea itsensä tarpeelliseksi ja tuntea kuuluvansa jonnekin. Työllä on siksi tärkeä rooli myös ihmisen arjen muokkaajana. (Ojala & Järnäs, 3.)

Maahanmuuttajien työllisyyteen vaikuttavat tutkimusten mukaan erityisesti etninen tausta, maahanmuuttovuosi, maahanmuuttoikä, maassa asuttu aika, ammattikoulutus joko lähtömaassa tai Suomessa sekä suomen kielen taito. (Härkäpää & Peltonen 2005, 26.) Aikaisempien tutkimusten mukaan työ on maahanmuuttajille sinänsä arvokas ja ennen kaikkea arvostusta ja lisämotivaatiota tuottava asia. He ovat nostaneet myös esille työn mielenkiintoisuuden, haastavuuden ja työn liiallisen määrän kolmena tärkeimpänä, ensin mieleen tulevana asioina nykyisestä työstään. (Jaakkola 2000, 79, 85.)

5.3 Osallisuus ja yhteisö

Kotoutumisen ja yhteiskunnassa pärjäämisen tärkeitä elementtejä ovat myös osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen kokemukset. Osallisuudella voidaan tarkoittaa kuulumisen, mukanaolon tunnetta. Ihminen kokee olevansa osallinen omassa yhteisössään ja suomalaisessa yhteiskunnassa, kun hän tekee työtä, harrastaa, osallistuu ja vaikuttaa. Ihminen perimmältään sosiaalisena olentona haluaa kuulua, olla mukana, kokea osallisuutta. Se on yksi hyvän elämän perusedellytyksistä. (Harju 2004.)

Osallisuus voi liittyä edustuksellisen demokratian kehittämiseen tai se voi olla omaehtoista kansalaistoimintaa, kansalaisaktivismia tai järjestötoimintaa. Osalli-

suudessa voidaan erotella erilaisia rooleja. Yksilö voi olla osallinen kansalainen, kuten kunnan asukkaana tai palvelujen käyttäjänä eli asiakkaan roolissa. Osallisuudelle ei kuitenkaan löydy yksiselitteistä määritelmää, vaan joukko erilaisia tulkintoja. Osallistuminen sisältää ajatuksen kansalaisesta aktiivisena osallistujana, joka haluaa ja osaa toimia aloitteentekijänä itselleen tärkeissä yhteiskunnallisissa asioissa. Kansalaisten osallistumiseen vaikuttaa kaksi olennaista asiaa: omakohmainen kiinnostus osallistua ja vaikuttaa sekä tarjolla olevat mahdollisuudet siihen. (Kohonen & Tiala 2002, 6.) Toimijuus on sitä, että kykenee valitsemaan ja toimimaan itselleen merkityksellisissä asioissa (Juvonen 2005, 50).

Osallistamisen kautta tuetaan demokratian, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden, vapautuksen ja elämän edistämisen periaatteita. Samalla ajatellaan, että kun nämä periaatteet toteutuvat, ihmiset aktivoituvat tekemään myös oma-aloitteisesti tarvittavia uudistuksia ja kehittämistoimia. Yksi osallistamiseen liitettävä periaate on, että toimintojen tulee tapahtua siellä, missä ihmiset luontevasti toimivat ja asioivat. (Kivipelto 2008, 24, 25.) Toimintojen Talosta onkin muodostunut luonteva kohtaamispaikka keskeisen sijaintinsa ja palveluiden myötä. Se tarjoaa asiakkailleen monia toimintoja demokratian toteuttamisesta, äänestämisestä, aina yhteisiin aktiviteetteihin ja yhteisöllisyyden kokemukseen saakka.

Perustuslaissakin säädetään, että kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen (L 11.6.1999/731). Kuntalaissa säädetään kunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjien edellytysten turvaamisesta osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan (L 17.3.1995/365).

Toimintojen Talo on esimerkki paikallisyhteisötason toimijasta, joka luo asiakkailleen yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksia. Se on ruohonjuuritason sosiaalityötä tekevä kylätalo, joka toimii asuinalue- ja asukas-yhteisössä. Keränen, Nissinen, Saarnio ja Salminen tuovat yhteisökäsitteestä esiin vanhempaa, mutta kuitenkin yhä asiantuntevaa lähdekirjallisuutta. Asiantuntemuksen takia valitsin sen lähteeksi teoriaosiooni. Löysin yhteisöstä käsitteenä myös erittäin vähän lähdemateriaalia ja tämä oli lähteenä asianmukainen ja asiantunteva. Yhteisökäsite on monimerkityksinen. Se on vaikeasti määritettävä, epätarkka, epäjohdonmukai-

nen ja kiistanalainen. Se on ollut suosittu tutkimuksen kohde sosiologisessa keskustelussa. Yhteisökäsite on sekä kuvaava että arvioiva merkitykseltään, ja se on yhtä paljon ideologinen rakennelma kuin paikallisuuden kuvaus. Termi ei ilmene vain maantieteellisessä tai materiaalisessa merkityksessä, vaan heijastaa myös ihmisten ajattelua ja tunteita. (Popple 1995 Keräsen, Nissisen, Saarnion & Salmisen 2001, 49 mukaan.)

Yhteisöä käytetään yleisesti ja epämääräisesti yleisnimityksenä erilaisille ryhmämuodostelmille. Yhteisökäsitteen ala voi vaihdella ihmiskunnasta muutamaan ihmiseen ja sen alueellinen laajuus maapallosta yhteen perheeseen. Yleisimmillään yhteisökäsite viittaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen tapaan, yhteisyyteen, ihmisten väliseen suhteeseen tai sellaiseen, mikä on jollekin ihmisryhmälle yhteistä. Sosiologisessa tutkimuksessa yhteisö määritetään useimmiten kolmen eri ulottuvuuden mukaisena: yhteisö voidaan käsittää alueellisena yksikkönä, sosiaalisen vuorovaikutuksen yksikkönä tai symbolisen yhteenkuuluvuuden yksikkönä. Alueellisuus on yhteisön ulkoinen tunnusmerkki. Yhteinen asuinpaikka ei edellytä yhteistä toimintaa. Modernin maailman yhteisökäsitykseen liitetään tiiviisti alueellinen läheisyys. Paikallisuus on kuitenkin aina toiminnallisen yhteisön mahdollinen alkutila ja siten tässä mielessä sen välttämätön edellytys. (Lehtonen 1990 Keräsen ym. 2001, 49, 50 mukaan.)

Yhteisössä voi joko olla yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vuorovaikutusta tai sitten ei. Ympäristö vaikuttaa myös ihmisen käyttäytymiseen. Välillisiä vaikutuksia, jotka voivat vaikuttaa kielteisesti yksilön hyvinvointiin ja psyykkiseen terveyteen ovat mahdollisuuksien puute, riittämättömät harrastukset, epäonnistunut arkkitehtuuri ja ympärillä leijuva masentava ilmapiiri. Paikallisyhteisöt tarjoavat sosiaalisten siteiden turvaverkon. Silloin kun kaikki menee ihmisellä hyvin, hänen lähimmät suhteensa muodostuvat yleensä perheestä, työtovereista ja eturyhmistä, ja suhteet paikallisyhteisöön jäävät vähemmälle. Työttömyyden tai terveysongelmien kohdalla katkeavat suhteet työhön ja eturyhmiin. Tällöin paikallisyhteisön työntekijät saattavat jäädä ainoiksi kanaviksi tuen ja avun saamiseksi. (Willmott 1989 ja Holmila 1997 Keräsen ym. 2001, 50 mukaan.)

5.4 Valtaistuminen

Ihannetila maahanmuuttajienkin kohdalla yhteiskunnassa on, että he valtaistuisivat omassa tilanteessaan. Valtaistaminen juontaa juurensa englanninkielisestä sanasta empowerment, jonka kantasana on power eli valta, voima tai valtuus. Empowerment-sanasta käytetään myös muita suomenkielisiä käännöksiä, joista vakiintunein on voimaantuminen. Voimaantuminen viittaa ihmisen sisäiseen prosessiin, joka ilmenee voiman tunteena, itseluottamuksen ja elämänhallinnan kasvuna. Voimaantumisessa keskeisenä ajatuksena on, että se lähtee ihmisestä itsestään, sitä ei voi siirtää tai antaa toiselle. (Juujärvi, Myyry & Pesso 2007, 194.) Vaikka termejä valtaistuminen ja voimaantuminen käytetään molempia tarkoittamaan samaa ilmiötä, olen itse päättänyt käyttämään tutkimuksessani enemmän käsitettä valtaistuminen. Se kuvaa mielestäni tässä kontekstissa paremmin maahanmuuttajien kokemuksia vallan lisääntymisestä heidän toimimisessaan. Se kuvaa mielestäni myös paremmin yhteiskunnalliselta tasolta katsottuna maahanmuuttajien valtaa vaikuttaa ja toimia yhteiskunnassa.

Resurssit ja valta jakautuvat yhteiskunnassa epätasaisesti ihmisten kesken. Tämän seurauksena ihmisten mahdollisuudet tyydyttää keskeisiä inhimillisiä tarpeita vaihtelevat. Valta voidaan määritellä mahdollisuuksina vaikuttaa muihin ihmisiin. Luonteeltaan se on taloudellista, poliittista tai sosiaalista. Vallalla on taipumus keskittyä yhteiskunnassa tietyille sosiaalisille ryhmille, jotka kontrolloivat toisten yhteiskunnan jäsenten taloudellista, poliittista ja sosiaalista osallistumista. Vallan ja vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle rajautuu joukko ihmisiä ja erilaisia sosiaalisia ryhmiä. Yksittäistä ryhmää yhdistävä tekijä on vallan ja osallisuuden puute jonkin yhteisen ominaisuuden vuoksi. (Juujärvi, Myyry & Pesso 2007, 193.)

Valta ja vastuu liittyvät keskeisesti valtaistamisprosessiin ja voimaantumiseen. Valtaistamisella tarkoitetaan yhteisön tai yksilön oman päätäntävallan ja voimavarojen parantamista vallan antamisen ja sosiaalisen tuen keinoin. Voidakseen voimaantua ihmisellä tulee olla valtaa sekä ulkoiseen todellisuuteen että itseensä nähden. Yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen valtaistaminen on voimaantumisen edellytys, koska ihminen ei voi voimaantua tyhjästä. Tie voimaantumiseen kulkee aina ha-

vahtumisen ja valtaistamisen portin kautta. Havahtunut ja valtaistunut ihminen kokee pystyvänsä voimaantumaan, vaikuttamaan elämäänsä ja työhönsä. Hän on rohkea ja peloton, tulevaisuuteen ja päämääriin orientoitunut, hän uskoo itseensä ja hänellä on sosiaalisia taitoja. (Räsänen 2006, 77, 78.)

Valtaistaminen voidaan määritellä sellaiseksi yksilön ja yhteisön väliseksi vuorovaikutukseksi, jossa yksilölliset valinnat ja sosiaalisen ympäristön tarjoamat mahdollisuudet yhdistyvät ihanteellisella tavalla (Banja 1990 Rostilan 2001, 41 mukaan). Yleisellä tasolla voimaantumisorientaatiota voidaan kuvata ihmisen kulloisenkin elämäntilanteen, voimavarojen ja sopeutumisen vuorovaikutuksena. Ihminen-ympäristösuhdetta määrittää autonominen selviytyvyys, tiedollisuus, tarkoituksellisuus, taitavuus ja voimallisuus. Sisäinen voimaantuminen rakentuu vapauden, vastuun, arvostuksen, luottamuksen, kontekstin, ilmapiirin ja myönteisyyden elementeistä. Nämä kytkeytyvät läheisesti toisiinsa ja ovat merkityssuhteessa keskenään. Ratkaisevat puutteet yhdessäkin tasossa voivat heikentää tai jopa estää sisäisen voimantunteen rakentumista ja ylläpitämistä. Ihanteellisessa tilanteessa kaikki sisäisen voimantunteen tasot tukevat ihmisen voimavarojen kasvua. (Siitonen 1999 Räsänen 2006, 79 mukaan.)

Valtaistumisella tarkoitetaan kriittisen tietoisuuden saamista omasta tilanteesta ja kasvavaa kykyä toimia tähän tietoisuuteen perustuen. Se on prosessi, jossa yksilöllä tai ryhmällä on mahdollisuus vaikuttaa oman elämäntilanteensa kannalta merkittäviin sosiaalisiin, taloudellisiin ja poliittisiin voimiin. Valtaistuminen on henkilökohtaisen kasvun prosessi. (Lundy 2004 Juujärven, Myyryn & Pesosen 2007, 195, 207 mukaan.) Valtaistuminen näkyy erityisesti yksilön sosiaalisessa elämässä vaikutusmahdollisuuksien kasvuna, kun yksilö esimerkiksi hakeutuu vertaistensa pariin ja saa toisia ihmisiä tai jopa sosiaalisia verkostoja liikkeelle oman tai yhteisen asian puolesta (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 207).

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksessani yhteistyötahona toimi Toimintojen Talo Seinäjoella. Tässä luvussa tarkastelen tutkimukseni toteutuksen vaiheita sekä määrittelen käyttämiäni tutkimusmenetelmiä ja tutkimukseen liittyviä käsitteitä.

6.1 Aineiston kerääminen

Haastattelin tutkimukseeni kolmea Toimintojen Talolla työllistettynä ollutta maahanmuuttajaa. Tutkimustani varten haastattelin myös neljää eri toimijaa; pakolaiskuraattoria, maahanmuuttajakeskuksen johtajaa, maahanmuuttajien ohjauskeskuksen projektipäällikköä sekä Toimintojen Talon hankevastaavaa. Minusta oli erityisen laadukasta saada aineistoa niin yhteiskunta-, yhteisö- kuin yksilötasolta. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa toimiva maahanmuuttajien ohjauskeskuksen projektipäällikkö edusti asemansa kautta valtakunnallista tahoa. Pakolaiskuraattori ja maahanmuuttajakeskuksen johtaja edustivat puolestaan kunnallista tahoa ja Toimintojen Talon hankevastaava pienempää työyhteisön tahoa. Tärkeinä yksilötason tiedonantajina ja kokemusasiantuntijoina olivat itse Toimintojen Talolla työskennelleet maahanmuuttajat. Näin sain kerättyä tutkimuksessani hyvää ja monipuolista aineistoa eri tasoilta. Haastatteluissa käytin aineiston keruumenetelmänä teemahaastattelua.

Toimijoita pyysin haastatteluun henkilökohtaisesti puhelimen ja sähköpostin välityksellä, ja he kaikki suostuivatkin ilokseni haastatteluun. Osan Toimintojen Talolla työllistettyinä olleiden maahanmuuttajien kohdalla päätimme tehdä niin, että Toimintojen Talon toiminnanjohtaja pyysi heitä osallistumaan haastatteluun ja näin ollen he myös mielellään suostuivat. Toimintojen Talolla aiemmin työllistettyinä olleiden maahanmuuttajien kohdalla pohdimme yhdessä Toimintojen Talon kanssa, että paras tapa olisi lähettää heille kirje. Ajattelimme, että tutun, aikaisemman työpaikan lähettämänä yhteydenotto olisi parempi kuin heille vieraan henkilön lähettämänä. Kirjoitin heille lyhyen, selkokielisen ja yksinkertaisen saatekirjeen (LII-

TE 2), jossa pyysin heitä osallistumaan tutkimukseeni ja joka Toimintojen Talolta lähetettiin maahanmuuttajille. Tämän kirjeen myötä sain haastateltavaksi vielä yhden maahanmuuttajan. Muut maahanmuuttajat, joille kirje lähetettiin, eivät vastanneet tai he eivät halunneet osallistua tutkimukseen.

Haastattelut tein haastateltavan kanssa kahden kesken. Kaikki maahanmuuttajien haastattelut tein Toimintojen Talolla rauhallisessa ympäristössä pienessä ja mukavassa tilassa heidän työaikanaan. Aikaa oli kuitenkin runsaasti käytettävissä ja haastattelutilanteet olivat kiireettömiä. Toimintojen Talon hankevastaavan haastattelun tein myös Toimintojen Talolla hänen toimistossaan. Muiden toimijoiden haastattelut tein heidän työpaikoillaan toimistoissaan. Kaikki haastattelutilanteet olivat rauhallisia, mitään suurempia häiriötekijöitä ei ollut ja nauhoittaminen sujui näin ollen hyvin. Pyrin tekemään haastattelutilanteista mahdollisimman rentoja ja mukavia, jotta haastateltavat saisivat puhua mahdollisimman paljon. Haastatteluissa itseni ja maahanmuuttajien kokeman pienen alkujännityksen jälkeen haastattelut sujuivat hyvin.

Haastatteluiden alussa esittelin itseni ja kerroin vielä tarkemmin, mitä tarkoitusta varten teen tutkimustani Toimintojen Talolle. Haastatteluissa käytin pohjana tekemääni teemahaastattelupohjaa (LIITE 1), mutta annoin haastatteluiden mennä myös omalla painollaan, haastateltavan ehdoilla. Monesti hypin teemoja yli ja niihin palattiin myöhemmin, kun niitä oli saanut vähän aikaa miettiä. Maahanmuuttajia haastatellessani oli tärkeää myös selittää heille selkokielellä ja yksinkertaistaa kysymiäni käsitteitä ja asioita. Maahanmuuttajien kanssa haastatteluiden alussa ja lopussa juttelimme muistakin asioista rennon ilmapiirin luomiseksi. Heistä oli myös mukavaa ja tärkeää saada puhua ja harjaannuttaa suomen kieltään jonkun kanssa.

Haastattelut olivat kestoltaan keskimäärin 45 minuuttia. Pisimmillään haastattelut kestivät puolitoistatuntia ja lyhyimmillään 20 minuuttia. Vaikka jotkin haastattelut olivat lyhyempiä, sisältöä teemoihin tuli kuitenkin hyvin. Jotkut halusivat vastata ytimekkäämmin kuin toiset, jotka halusivat vastata laajemmin. Haastattelutilanteissa painotin haastateltaville tietojen ehdottoman luottamuksellista käsittelyä. Nau-

hoittamiseen kysyin ja varmistin luvan vielä erikseen ja kerroin, että tutkimuksen valmistuttua tuhoan kaiken haastatteluaineiston ja että heidän tietonsa eivät leviä ulkopuolisille. Oman arvioni mukaan haastattelut sujuivat hyvin. Tein haastattelut rauhallisessa ympäristössä ja kaikkiin kysymiini teemoihin tuli hyvin sisältöä. Minua ei jännittänyt, vaan haastattelutilanteet olivat hyvin rentoja. Haasteeksi muodostui kuitenkin kielitaito, joka osalla maahanmuuttajahaastateltavista oli vielä puutteellinen. Pysin kuitenkin yksinkertaistamaan ja selittämään heille parhaani mukaan kysymiäni käsitteitä ja näin sain kerätyksi hyvää haastatteluaineistoa.

6.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto on verbaalista, kun taas kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa se on esitettävissä numeerillisessa muodossa. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on aineiston teoreettinen edustavuus eli aineistossa tulee olla esillä tutkimusongelmien kannalta olennaiset piirteet. Laadullinen tutkimus ei ole niin selvästi vaiheittain etenevää kuin määrällinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen, käsittely ja analyysi kytkeytyvät läheisesti toisiinsa. (Uusitalo 1991, 79–80.)

Laadullinen analyysi on vahvemmin aineistosidonnaista. Sen menetelmiä ei voida ottaa valmiina, toisin kuin tilastomenetelmien kohdalla. Laadullinen analyysi on riippuvaisempi tutkijan kyvyistä ja luovuudesta, mutta aineiston käsittelyn tulee kuitenkin olla systemaattista, eivätkä tulkinnat saa perustua satunnaisiin poimintoihin. (Uusitalo 1991, 82.)

Laadullinen tutkimus tarkastelee merkitysten maailmaa, joka on ihmisten välinen ja sosiaalinen. Merkitykset ilmenevät suhteina ja niiden muodostamina merkityskokonaisuuksina. Toiminta, ajatukset, päämäärien asettaminen ja esimerkiksi yhteiskunnan rakenteet ovat ihmisistä lähtöisin olevia ja ihmiseen päättyviä tapahtumia, joina merkityskokonaisuudet ilmenevät. Tavoitteena ovat ihmisen omat kuvaukset koetusta todellisuudestaan. Tulkinta on merkityssuhteiden auki kerimistä. (Varto 1992 Vilkan, 97–98 mukaan.)

Valitsin tutkimukseni lähestymistavaksi laadullisen tutkimuksen, koska siinä pääsee kasvokkaiseen vuorovaikutukseen ihmisen kanssa ja ihmisen kokemukset sekä näkemykset asioista tulevat siinä paremmin esille. Kysymykset eivät ole myöskään niin valmiita ja strukturoituja kuin määrällisessä tutkimuksessa, jolloin kysymyksiä voi vielä haastattelutilanteessa muokata ja esittää lisäkysymyksiä. Laadullinen tutkimus oli lähestymistapana opinnäytetyössäni näin ollen parempi ja tarkoituksenmukaisempi. Määrällisessä tutkimuksessa pitäisi taas tietää tarkasti, mitä haluaa kysyä ja miten kysymykset asettaa ymmärrettävään muotoon.

Laadullisella lähestymistavalla toteutetussa tutkimuksessa tutkimusaineistoa voidaan kerätä monella tavalla. Kaikessa ihmisen tuottamassa materiaalisissa tulee kerrotuksi jotakin niistä laaduista, joita ihmiset ovat elämässään kokeneet. Laadullisen tutkimuksen ja sen aineiston keräämisen tavoitteena on aineiston sisällöllinen laajuus pikemmin kuin aineiston määrä kappaleina. (Vilkka 2005, 100, 109.)

Vaikka haastattelu on kallis ja aikaa vievä aineistonkeruumuoto, sillä on kuitenkin paljon etuja. Haastattelun etuna on ennen kaikkea sen joustavuus. Haastattelijan on mahdollista toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoa sekä käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Tärkeintä haastattelussa on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–74.)

Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Tällöin on mahdollista saada esiin myös vastausten taustalla olevia motiiveja. Ei-kielellisten vihjeiden avulla ymmärretään merkityksiä jopa toisin kuin alussa ajateltiin. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 34.) Valitsin aineiston keruumenetelmäksi haastattelun, koska siinä ollaan kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa ja siinä on mahdollista saada hyvin tietoa haastateltavan kokemuksista ja ajatuksista. Koin, että haastattelu toimi menetelmänä hyvin tämän takia.

Teemahaastattelu on yleisimmin käytetty tutkimushaastattelun muoto. Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset aiheet tai teema-alueet, joita tutkimushaastattelussa olisi välttämätöntä tutkimusongelmaan vastaamiseksi

käsitellä. Sillä ei ole merkitystä, missä järjestyksessä teemat tutkimushaastattelun aikana käsitellään. Tavoitteena on, että vastaaja voi antaa oman kuvauksensa kaikkiin teema-alueisiin. (Vilka 2005, 101–102.)

Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Teemahaastattelusta puuttuu myös strukturoidulle lomakehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta se ei ole kuitenkaan täysin vapaa niin kuin syvähaastattelu (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48). Jokainen haastattelu oli omanlaisensa haastateltavan mukaisesti ja pyrin viemään haastattelua eteenpäin keskustelevalle tyylillä. Tein huomioita koko ajan, jotta kaikki teemat tulisivat käsitellyiksi ja välillä palasin takaisin teemoihin, jotta saisin mahdollisimman paljon tietoa haastateltavilta.

Tiesin ja ymmärsin, että maahanmuuttajien puutteellisen kielitaidon vuoksi esittämiäni kysymyksiä ja käsitteitä olisi syytä selventää heille selkokielellä. Näin toimin aina kysymysten esittämisen alussa. Suurimmaksi osaksi maahanmuuttajat ymmärsivätkin kysytyt teemat, mutta joitakin puutteita myös oli ja vastaukset jäivät ehkä osin vaillinaisiksi. Kotoutumisteema jäi puutteelliseksi joidenkin maahanmuuttajien kohdalla. Muut teemat tulivat käsitellyiksi kuitenkin hyvin ja niihin tuli mukavasti sisältöä. Maahanmuuttajien antamat vastaukset kohtaamisteemaan herättivät minussa osin pohdintaa vastausten totuudellisuudesta. Saattoi olla, että osa maahanmuuttajista halusi pehmentää heihin kohdistuvia asenteita kiitollisuuden tunteesta toteamalla vain, että suomalaiset ovat aina kohdanneet hyvin.

Pyrin asettamaan haastattelukysymykseni sellaiseen muotoon, että haastateltavat saisivat itse kuvata ja kertoa mahdollisimman paljon ja laajasti. Joidenkin teemojen kohdalla tämä onnistui paremmin kuin toisten. Koin juuri teemahaastattelun käyttämisen tutkimuksessani hyvänä, koska siinä laatimani eri teemoitetut kysymykset tukivat hyvin opinnäytetyöni lähtökohtia, sen tarkoitusta ja tavoitteita ja tuottivat hyvää tulosta.

6.3 Aineiston analysointi

Valitsin analyysimenetelmäksi teorialähtöisen sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysissä tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sillä tarkoitetaan pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. Sisällönanalyysi voidaan muodostaa teorialähtöisesti. Tällöin aineiston analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehykseen, joka voi olla teoria tai käsitejärjestelmä. Aineiston analyysiä ohjaa siis valmis aikaisemman tiedon perusteella luotu kehys. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 97, 113.)

Tutkimuksessani teoreettinen viitekehys on laadittu olemassa olevan tiedon pohjalta. Olimme Toimintojen Talolla yhdessä pohtineet hyviä ja olennaisia teemoja, joita selvittää siellä työskennelleiltä maahanmuuttajilta sekä eri toimijoilta Toimintojen Talon sekä ajankohtaisten, yhteiskunnallisten asioiden tarpeista lähtien. Teoreettisen tiedon keräämiseen vaikutti näin ollen mahdolliset kysymykset, joita oli pohdittu sekä maahanmuuttajateema, joiden pohjalta kokosin eri aihealueet teoreettiselle viitekehykselleni.

Teoreettinen viitekehykseni muodostuu monikulttuurisuuden, työn merkityksen, kotoutumisen, osallisuuden, yhteisön, valtaistumisen ja syrjinnän käsitteistä ja teemoista. Teoreettiseen viitekehykseeni kuuluu myös Toimintojen Talolla toiminut Täyttä elämää – hanke, jota olen teoriaosiossa kuvannut. Tämän teoreettisen viitekehykseni pohjalta muodostin myös aineiston luokat. Teoriaosiossa tarkastelemani muut käsitteet eivät ole suoranaisesti sitä teoreettisen viitekehysten osaa, johon olen aineiston asettanut analyysissäni. Ne kuitenkin muodostavat tutkimilleni teemoille taustan ja johdannon.

Laatimani teemahaastattelurunko pohjautuu teoreettisen viitekehykseni teemoihin. Näin ollen myös haastattelujen vastaukset keskittyivät niihin. Aineistoni analyysi muodostui siis teoreettisesta viitekehyksestä, teemahaastattelurungosta ja sen teemoista. Analysoidessani haastatteluaineistoa siinä painottuivat tietyt teemat,

joita käsittelin yksi kerrallaan. Aineistosta toin esille kaikkien haastattemieni henkilöiden kokemuksia ja näkemyksiä. Aineiston luokat, joihin päädyin, olivat Toimintojen Talolla työskentelyn merkitys kotoutumiseen, työskentelyn merkitys osallisuuteen ja valtaistumiseen, maahanmuuttajan kohtaaminen sekä kehittäminen. Nämä olivat teemoja, jotka nousivat esiin useissa haastatteluissa ja joihin myös aineistosta saadut tulokset näin jaottuivat. Tutkimustulosten ja johtopäätösten jaottelu noudattaa myös täten näitä mainitsemiani luokkia.

Tutkimusaineiston keräämisen jälkeen aineisto pitää muuttaa muotoon, jossa sitä voidaan tutkia. Haastatteluaineiston kohdalla tämä tarkoittaa nauhoitusten muuttamista tekstimuotoon, jota kutsutaan litteroinniksi. Litterointi helpottaa tutkimusaineiston analysointia, aineiston ryhmittelyä ja luokittelua. (Vilkkä 2005, 115.) Pysin litteroimaan haastatteluaineistot aina mahdollisimman pian haastattelun tekemisestä, jolloin ne olivat tuoreena muistissa.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys

Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä voidaan mitata reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkittaessa samaa henkilöä saadaan kahdella tutkimuskerralla sama tulos. Reliabiliteetti voidaan määritellä myös niin, että tulos on reliaabeli, jos kaksi arvioitsijaa päätyy samanlaiseen tulokseen. Reliabiliteetilla voidaan tarkoittaa myös sitä, että kahdella rinnakkaisella tutkimusmenetelmällä saadaan sama tulos. Jos oletetaan, että ihmiselle on ominaista ajassa tapahtuva muutos, reliabiliteetin määrittämistapoihin tulisi kuitenkin suhtautua tietyin varauksin. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 186.)

Uskon, että tutkimuksessani luotettavuus todentuu, mutta saman tuloksen saaminen toisella tutkimuskerralla ei välttämättä todennu. Jos joku toinen tutkija suorittaisi saman tutkimuksen kuin minä ja hän käyttäisi samoja menetelmiä, teemoja ja samaa teoriapohjaa, uskon että tulokset ja johtopäätökset olisivat melko samanlaiset. Haastateltavien vastaukset voivat kuitenkin vaihtua sen hetkisen mielialan ja kokemusten mukaan, joten tutkimus ei ole näiltä osin täysin toistettavissa. Haasta-

teltavat henkilöt ovat kuitenkin yksilöllisiä persoonia, ja monet erilaiset tilanteet ja asiat voivat vaikuttaa heidän antamiinsa vastauksiin. Haastatteluissa kysymäni teemat eivät myöskään kaikki ole luonteeltaan pysyviä, vaan ne voivat luonnollisesti ihmisen eri elämän vaiheissa muuttua. Eri tutkimuskerrat ja tutkijat voivat myös vaikuttaa siihen, mihin asioihin kiinnitetään huomiota ja miten mahdollisia eikielellisiä vihjeitä tilanteessa tulkitaan.

Tutkimuksen pätevyydellä eli validiteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoituskin mitata. Validiteetti tarkoittaa käytännössä sitä, millä tavalla tutkittavat ovat ymmärtäneet kysymykset. Tällöin käsitteitä, perusjoukon ja muuttujien tarkkaa määrittelyä, aineiston keräämistä, mittaria on huolellisesti suunniteltava. (Vilkkä 2005, 161.) Uusitalon (1991, 84) mukaan tutkimus on pätevä, kun teoreettiset ja operationaaliset määritelmät ovat yhtäpitäviä. Kyse on siitä, miten onnistuneesti tutkija on kyennyt siirtämään tutkimuksessa käytetyn teorian käsitteen ja ajatuskokonaisuuden kysymyksiin.

Haastattelurunkoa tehdessäni tiesin, että jotkin käsitteet voivat olla vaikeita ymmärtää, mutta otin kuitenkin haasteen vastaan, koska halusin tutkia juuri kyseisiä asioita. Haastattelutilanteissa varmistin aina käsitteiden ymmärtämisen ja pyrin yksinkertaistamaan ja selventämään niitä, jotta ne tulisivat ymmärretyiksi. Toimijoiden sekä osan maahanmuuttajien kohdalla näin tapahtuikin aina lopulta. Tästä huolimatta osan maahanmuuttajahaastateltavien kohdalla kielitaito oli kuitenkin liian puutteellinen ja riittämätön, jolloin kaikkien teemojen kohdalla käsittely ei ollut niin runsasta. Tältä osin tutkimukseni ei ole täysin pätevä.

Perustin haastattelurunkoni teoreettisiin käsitteisiin ja haastatteluiden teemat vastasivat tutkimuskysymyksiä. Tutkimukseni kuvasi yleisesti ottaen sitä, mitä sen pitikin eli maahanmuuttajien ja eri toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä Toimintojen Talolle työllistymisestä ja sen merkityksestä maahanmuuttajan kotoutumiseen ja osallisuuteen sekä maahanmuuttajan kohtaamisesta ja kehittämistarpeista. Tutkimukseni voitaisiin näin ollen myös toistaa haastatelluille, vaikka vastauksiin voisivatkin vaikuttaa haastateltavan sen hetkinen mieliala ja kokemukset. Näiltä osin tutkimukseni on pätevä.

6.5 Tutkimusetiikka

Tutkimusetiikka eli hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen ja tutkimuksen tekeminen kietoutuvat monella tavalla yhteen. Tutkimusetiikka kulkee mukana tutkimusprosessin ideointivaiheesta aina tutkimustuloksista tiedottamiseen. Tutkimusetiikka velvoittaa kaikkia tutkimuksen tekijöitä samalla tavalla. Tutkimusetiikalla viitataan yleisesti sovittuihin pelisääntöihin suhteessa kollegoihin, tutkimuskohteeseen, rahoittajiin, toimeksiantajiin ja suureen yleisöön. Hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan, että tutkijat noudattavat eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. Tutkijan tulee käyttää tutkimuksessaan tiedeyhteisön hyväksymiä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. Tutkijan tulee perustaa tiedonhankintansa oman alan tieteelliseen kirjallisuuden tuntemiseen, muihin asianmukaisiin lähteisiin sekä oman tutkimuksensa analysointiin. (Vilkkä 2005, 29–30.)

Teoriaosiossa käytin lähdemateriaalia niiden kirjoittajia kunnioittavasti ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen merkitsemällä aina lähdeviitteet asianmukaisesti ja tuoden tekstin sisällön esiin omin sanoin. Pysin litteroimaan aineistot sanasta sanaan sellaisena, mitä haastateltavat sanoivat ja käytin heidän suoria lainauksiaan tulososiossa. Haastattelujen analysoimisen jälkeen kuitenkin tuhosin aineistot nauhurista ja litteroinnit tietokoneelta.

Tutkittavien suojaan kuuluu, että tutkija selvittää osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. Tutkittavien suojaan kuuluu osallistujien vapaaehtoinen suostumus ja on varmistettava, että osallistuja tietää, mistä tutkimuksessa on kyse. Osallistujien oikeudet ja hyvinvointi tulee turvata ja mahdolliset ongelmat on otettava etukäteen huomioon. Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia, tietoja ei saa luovuttaa ulkopuolisille eikä käyttää muuhun kuin luvattuun tarkoitukseen. Kaikkien osallistujien on jäätävä nimettömiksi, elleivät he ole antaneet lupaa identiteettinsä paljastamiseen. Tutkimukseen osallistuvilla on myös oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa, ettei tutkimuksen rehellisyyttä vaaranneta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Pyrin tutkimuksessani eettiseen toimintaan joka vaiheessa. Haastattelutilanteissa ensimmäiseksi esittelin aina itseni ja kerroin tutkimuksesta tarkemmin, sen tarkoituksesta ja yhteistyöstä Toimintojen Talon kanssa. Kysyin myös aina vielä erikseen luvan haastattelun nauhoittamiseen ja kerroin, että tiedot tuhotaan niiden analysoinnin jälkeen. Painotin myös tutkimuksen ja saatujen tietojen luottamuksellisuutta. Kerroin, että he pysyisivät tutkimuksen joka vaiheessa anonyymeinä, eikä vastauksien perusteella voitaisi ketään yksilöidä. Poikkeuksena olivat kuitenkin toimijat, joilta olin saanut luvan viitata heihin heidän ammattinimikkeellään. Kerroin, että saamiani tietoja en myöskään käytä mihinkään muuhun tarkoitukseen kuin tutkimukseeni vedoten myös vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuteeni.

Eettinen kestävyys on myös tutkimuksen luotettavuuden toinen puoli. Eettisyys koskee myös tutkimuksen laatua. Hyvässä tutkimuksessa ohjaavana elementtinä on eettinen sitoutuneisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127.) Maahanmuuttajien kohdalla haastattelutilanteissa suvaitseva ja kunnioittava kohtaaminen oli myös erityisen tärkeää, koska he tulivat erilaisista etnisistä ja kulttuurisista taustoista. Olin sitoutunut tutkimukseeni sekä haastattelemieni henkilöiden hyvään kohtamiseen, rehellisyyteen ja luotettavuuteen.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Käsittelen tässä luvussa tutkimuksesta saamiani tuloksia. Tulososio pohjautuu teoreettiseen viitekehykseen ja teemahaastattelurungon teemoihin. Tulokset on jaoteltu taustatietoihin, Toimintojen Talolla työskentelyn merkitykseen kotoutumisessa, työskentelyn merkitykseen osallisuudessa ja valtaistumisessa sekä maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kehittämiseen. Tarkastelen seuraavaksi tutkimuksi tuloksia teemoittain havainnollistaen niitä myös mahdollisimman paljon haastateltavien itsensä kertomien kokemusten ja näkemysten mukaan.

7.1 Taustatiedot

Haastatteluaineistojen taustatietoihin kokosin maahanmuuttajahaastateltavien kohdalla sukupuolen ja syyn maahanmuuttoon. Lisäksi pyysin taustatiedoissa maahanmuuttajia myös kertomaan itsestään ja perheestään ja näin taustoittamaan tilannettaan. Maahanmuuttajien haastatteluaineistot on numeroitu yhdestä kolmeen. Suorissa lainauksissa käytän nimikkeenä sukupuolta ja numeroa.

Toimijoiden kohdalla kokosin taustatietoihin heidän ammattinimekkeensä, jolla viittaaan heihin myös suorissa lainauksissa. Tutkimukseeni haastattelin neljää eri toimijaa: pakolaiskuraattoria, maahanmuuttajakeskuksen johtajaa, maahanmuuttajien ohjauskeskuksen projektipäällikköä sekä Toimintojen Talon hankevastaavaa.

Maahanmuuttajia haastatteluihin osallistui kolme henkilöä, jotka olivat naisia. Maahanmuuttajat olivat työllistettyinä Toimintojen Talolla työ- ja elinkeinotoimiston kautta joko työharjoittelussa tai työelämävalmennuksessa. Haastatellut maahanmuuttajat olivat tulleet Suomeen joko pakolaisina, työperusteisina maahanmuuttajina tai perheperustaisina maahanmuuttajina. Kaikilla maahanmuuttajilla oli perhettä ja sukua tukenaan. Haastateltavat olivat olleet Suomessa noin 5-15 vuoden ajan.

7.2 Toimintojen Talolla työskentelyn merkitys kotoutumiseen

Maahanmuuttajat kokivat Toimintojen Talolle työllistymisen erittäin hyvänä ja positiivisena asiana. Työ helpotti vieraaseen paikkaan asettumista. Maahanmuuttajat halusivat tulla hyvin innokkaasti työskentelemään Toimintojen Talolle. Maahanmuuttajat kokivat saavansa Toimintojen Talolle työllistymisen kautta myös ystäviä.

Maahanmuuttajat kokivat, että Toimintojen Talolle työllistyminen oli auttanut ja parantanut myös kotoutumista. Maahanmuuttajat kokivat, että he kuuluvat johonkin, eivätkä ole ulkopuolisia. Maahanmuuttajat kokivat itsensä ennen kaikkea seinäjokisiksi. Toimintojen Talolle työllistymisen koettiin myös auttavan suuresti kielitaidon parantamisessa sekä uusien taitojen oppimisessa ja kokemusten saamisessa.

Hyvin. Mukavaa ollut. Sain ystäviä. – - Mukavaa, olen seinäjokinen. Nainen 2.

Otettiin vastaan hyvin. Minä ajattelin, että minä ainakin pärjään täällä. Työ Toimintojen Talolla helpotti oloa vieraassa paikassa. – - Tulee työkokemusta. Saa kokemuksia ja oppii aina uutta. Ainakin minusta ei tunnu, että olen vieras täällä. Hyvä mieli. Nainen 3.

Tosi kivaa, tosi mukavaa, aikaisemmin minä koulussa ja sitten työharjoittelu ja sen jälkeen tulin. Kysyttiin haluanko tulla, minä sanoin joo joo. – - Ei kasperilainen, seinäjokinen tuntuu että olen. On hyvä asia. Auttaa (kielitaidossa), nyt osaan myös leipoa. Nainen 1..

Toimijoiden mukaan työllistyminen Toimintojen Talolle on todella hyvä asia ja maahanmuuttajiin ja heidän työllistämiseensä on suhtauduttu siellä positiivisesti. Työllistymisen merkitys maahanmuuttajille on myös erittäin suuri. Maahanmuuttaja pääsee sisälle suomalaiseen työelämään, saa arvokasta työkokemusta ja oppii uusia taitoja. Hän solmii mahdollisesti myös uusia ystävyssuhteita saaden näin lisää sosiaalisia kontakteja ja verkostoja. Tärkeää on myös työyhteisön ja siihen kuulumisen merkitys maahanmuuttajan kohdalla. Maahanmuuttaja saa työsken-

nellessään lisää itsevarmuutta ja varmuutta toimimiseensa ja pärjäämiseensä. Työ tuo myös sisältöä maahanmuuttajan elämään.

Toimijoiden mukaan työllistyminen Toimintojen Talolle parantaa ja tukee kotoutumista todella paljon. Maahanmuuttaja saa käyttää suomen kieltä ja oppii sitä yhä enemmän. Toimintojen Talo on matalan kynnyksen työpaikka ja varmasti helpommin lähestyttävä kuin joku suuri firma. Toimintojen Talolla toteutuu myös kaksisuuntainen kotoutuminen, kun maahanmuuttajat saavat tutustua valtaväestöön ja valtaväestö vastavuoroisesti maahanmuuttajiin. Pienemmässä yhteisössä ihminen myös tunnetaan, eikä hän vain sulaudu paljouteen. Pienempi yhteisö on näin ollen tehokkaampi kotoutumisessa.

No heille se merkitsee varmasti sitä, että maahanmuuttaja oppii, pääsee paremmin sisään suomalaiseen työkuulttuuriin, saa ehkä uusia ystävyys-suhteita ja pääsee ainakin kuulumaan siihen työyhteisöön, oppii kieltä, käytännön sanastoa, varmaan ne tärkeimmät ja sitten, että huomaa että saa varmuutta omaan itseensä, omaan toimimiseen, semmoista sisältöä elämään ja varmuutta, että kyllä mä täällä pärjään. Tää on tarkotettu kohtaamispaikaksi, tää on matalan kynnyksen paikka tulla töihin. Helpompi varmaan tulla tänne töihin kuin johonkin isompaan firmaan, jonka pitää tuottaa paljon. – - Oli sitten ulkomaalainen tai suomalainen niin kyllä työllä on suuri merkitys. No kyllähän pieneen yhteisöön on aina helppo tulla, että jos ei osaa kieltäkään vielä niin hyvin niin kyllähän se on pienempi kynnys, oppii tuntemaan ihmisiä nopeammin. Antaa sellaista rohkaisua tulla tänne kun oppii tuntemaan. Toimintojen Talon hankevastaava.

Varmasti se on suurimerkityksinen näille. Sen projektinkin puitteissa saatiin työllistettyä maahanmuuttajia ja se oli heille tärkeä ponnahduslauta yhteiskuntaan ja myöskin tälle yhteisölle. Siellä on normaalia, ettei siinä oo mitään ihmeellistä. Se tuo yhteen niitä asukkaita siellä ja luo sellasta yhteishenkeä, maahanmuuttaja pääsee sisälle siihen yhteisöön siellä niin se on varmaan kaikkien kannalta hyvin merkityksellistä. Maahanmuuttajakeskuksen johtaja.

Mikä tahansa työharjoittelupaikka on hyvä maahanmuuttajalle, joka haluaa kotoutua. Siinä tutustuu työelämään. Saisi olla enemmän ja eri aloilta näitä työharjoittelupaikkoja. Siinä toteutuu tämä kaksisuuntainen kotoutuminen eli nämä asiakkaat ja nämä jotka käy siellä, heillä on mahdollisuus tutustua, että ulkomaalainenkin tekee töitä ja haluaa oppia kieltä. Ulkomaalaisetkin verkostoituvat, näkee uusia ihmisiä ja kontaktiverkosto laajenee. – - Kieli, verkostot ja työpaikka on kolme tärkeää asiaa tässä. Pieni yhteisö auttaa aina. Tuolla sä oot vain sinä, jolla on myöskin nimi ja kasvot. Se auttaa paremmin. Vaikka paikallisilla olisi jotain ennakkokäsityksiä, sä voit omalla toiminnallasi vaikuttaa. Siinä mielessä pieni yhteisö on tehokkaampi. Maahanmuuttajien ohjauskeskuksen projektipäällikkö.

Jos se niinku onnistuu ja se maahanmuuttaja kokee ja se menee ja löytää tällaisen paikan ja saa jotain tekemistä niin hän kuuluu silloin johonkin ja sillähän on aivan hirveen suuri merkitys. Sä kuulut johonkin ja sulla on paikka jossakin, sut otetaan vastaan, sä tunnet itsesi tärkeeksi, sillä on tosi iso merkitys ja varmasti näkyy myös mun työssä. Sehän edesauttaa kotoutumista, hyvinvointia, kaikkea mielen hyvinvointia ja sillä on valtava vaikutus. – - Kokee sitä meidän työmaailmaa, työmoraalia ja saa kontakteja sieltä ja kyllähän sillä on kotoutumisen kannalta iso merkitys. Pakolaiskuraattori.

7.3 Työskentelyn merkitys osallisuuteen ja valtaistumiseen

Maahanmuuttajat kokivat, että suomalaisilta saa apua. Tärkeäksi asiaksi koettiin myös sukulaisilta saamat tiedot ja opit Suomesta. Maahanmuuttajat toivoivat lisää yhteisiä tapahtumia maahanmuuttajien ja suomalaisten välille ja tätä kautta myös enemmän ystäviä. Maahanmuuttajat kokivat, että he saivat jossain määrin valtaa. Yksi maahanmuuttaja koki kuitenkin, että hän ei uskaltanut tuoda omia ideoitaan julki. Henkilökunnan vaihtuvuuden hän koki myös ongelmalliseksi uskaltamisessa.

Lisää ystäviä haluaisin. Lisää tapahtumia. Nainen 2.

Täällä tuntuu niin, että minä en uskalla puhua mitä minä teen ja laittaisin. Täällä on oma henkilökunta ja paljon ja se vaihtuu, omat ideat minä en uskalla puhua täällä. Maahanmuuttajakerho oli hyvä asia. Henkilökunta, jolla olisi paljon ideoita järjestää enemmän tapahtumia. Nainen 3.

Suomalaiset usein auttaa, tosi hyvä. Sukulaiset opettanut tärkeitä asioita Suomesta. Maahanmuuttaja ja suomalainen sama. Joo joskus tapahtumia. Nainen 1.

Toimijoiden näkemysten mukaan työ on jo itsessään valtaistavaa, kun maahanmuuttaja rohkaistuu ja oppii siihen, miten täällä toimitaan. Työ on suuri voimavara maahanmuuttajan arjessa. Maahanmuuttaja oppii vieraasta kulttuurista ja kohtaa itsessään monia asioita työskennellessään. Näin hän valtaistuu ja hänellä on varmempi ote toimia itsenäisesti ja ehdottaa asioita. Suomalainen yhteiskunta ottaa ehkä valtaa maahanmuuttajilta myös pois väärällä tavalla. Maahanmuuttajat ehkä passivoituvat ja ajattelevat, että ei minun tarvitse tehdä itse mitään, kun kaikki tehdään puolesta. Maahanmuuttajan valtaistumista ja itsenäistä toimijuutta tulisi lisätä toimenpiteillä enemmän.

Tapahtumia niin maahanmuuttajaryhmille kuin yhteisiä suomalaisten ja maahanmuuttajien tilaisuuksia pitäisi olla enemmän. Maahanmuuttajille pitäisi tarjota myös entistä enemmän informaatiota ja opettaa elämänhallintataitoja passivoitumisen ehkäisemiseksi. Pitäisi löytää yhteisiä harrastuksia maahanmuuttajille ja suomalaisille. Kotoutumissuunnitelmassa tulisi tiedottaa ja osoittaa maahanmuuttajille eri mahdollisuuksista. Näin turhat ennakkoluulot ja pelot poistuisivat ja se loisi molempipuolista viihtymistä.

No totta kai hänhän silloin kohtaa jotakin itsessäänkin, kun hän sinne astuu ja tekee töitä, hän kohtaa tosi monia asioita itsessään ja pystyy tietämään vieraasta kulttuurista. Tokihan hän silloin valtaistuu, hänellä on seuraavalla ker-

ralla paljon varmempi ote ja että hänhän vois sitten täällä ehdottaakin jotakin, kyllähän se näin on. Pakolaiskuraattori.

Moni ulkomaalainen kun tulee Suomeen, niillä on positiivinen asenne ja on tietoinen että on hänen käsissään miten pärjää. Ehkä välillä tämä suomalainen hyvinvointiyhteiskunta ottaa pois sitä valtaa, vaikka kyllä toisaalta Suomessa helposti delegoidaan sitä vastuuta muille. Mutta ehkä väärällä tavalla, että ei enää tarvitse tehdä mitään. Pitää tukea niissä asioissa jotka oikeasti auttavat maahanmuuttajaa valtaistumaan ja pysymään siinä, että hänestä riippuu kuinka tää homma etenee täällä ja myöskin toimenpiteillä pitää osoittaa tää asia. Ne tahot jotka alkuvaiheessa, kun ulkomaalainen muuttaa Suomeen, pitää pystyä keskustelemaan hänen kanssaan ja ymmärtää mikä kiinnostaa ja missä on hyvä. Sitä kautta pitää ohjata heitä harrastuksiin ja toimintaan. Jos löytää yhteisen harrastuksen suomalaisen kanssa, niin se on hyvä. Tähän pitää panostaa. Silloin löytää niitä kavereita ja on helpompi mennä eteenpäin. Maahanmuuttajien ohjauskeskuksen projektipäällikkö.

7.4 Maahanmuuttajan kohtaaminen

Maahanmuuttajilla oli kokemuksia sekä positiivisesta että negatiivisesta kohtaamisesta. Kaikki maahanmuuttajat kuitenkin kokivat, että pääosin heidät oli aina kohdattu hyvin ja positiivisesti suomalaisten taholta.

On kohdattu hyvin. Ei mitään huonoa. Ei syrjitty. Minä istun bussilla, kaikki puhuu, hyvä. Kaikki hyvin, ei koskaan mitään. Nainen 1.

Minulla on kokemuksia niin hyviä ja huonoja. Enimmäkseen hyviä kokemuksia. Rasismi on joka maassa sama juttu. Suomessa en ole niin kokenut. Nainen 3.

Toimijoiden näkemysten mukaan maahanmuuttajiin kohdistuvia asenteita on niin negatiivisia kuin positiivisiakin. Mediassa negatiiviset asenteet ovat suuresti näkyvillä. Yhteiskunnassa mielipiteet jakautuvat maahanmuuttajien puolesta ja vastaan. Maahanmuuttajavastaisuutta esiintyy jonkin verran. Toimintojen Talolla maahanmuuttajat kohdataan hyvin ja heitä kohdellaan tasavertaisina. Asiakkaat ja henkilökunta ovat jo niin tottuneita heihin. Paremmalla kommunikaatiolla, asennekasvatuksella ja maahanmuuttajien hyvällä kotouttamisella negatiivisia asenteita voitaisiin lievittää. Välillä on maahanmuuttajien kohtaamisessa havaittavissa liiallistakin yrittämistä ja ylihoivaamista, kun he loppujen lopuksi tarvitsevat vain normaalia kohtaamista, eivätkä mitään ylimääräistä.

Täällä talon sisällä kohdataan kyllä positiivisesti, asiakkaat ja henkilökunta on niin tottuneita, mun mielestä ei ainakaan voi sanoa että täällä meillä syrjitään maahanmuuttajia että varmaan kohdataan sillai vertaisinaan mutta kyllähän yhteiskunta on sekä että puolesta ja vastaan. – - Justiin sen kautta että saadaan hyvä kotouttaminen maahanmuuttajille että se toimii ja ne pääsee mahdollisimman nopeesti osaksi meidän yhteiskuntaa niin se auttaa täällä sitten taas ja justiin tällanen työllistyminen että ne kantaa kortensa kekoon niin se auttaa siihen suhtautumiseen. Toimintojen Talon hankevastaava.

Varmaan sitä on, mutta kuitenkin Etelä-Pohjanmaalla on 2100–2200 ulkomaalaista ja suurin osa on töissä. Jos olisi ollut huonoa, niin olisivat varmaan lähteneet pois, että varmaan ei oo kovin yleistä. Maahanmuuttajien ohjauskeskuksen projektipäällikkö.

Mutta kyllä yleensä ottaen yritystä on paljon ja semmosta sitten välillä liikaa-kin yritetään kun sä oot ulkomaalaisen ja pakolaisen näkönen niin sitten kun eiväthän he tarvi mitään ekstra vaan he tarvii ihan normaalia. Mutta sillä tavalla mun mielestä täällä kyllä yritetään tehdä parhaansa mutta kyllähän mä itse kohtaan tässä työssäni maahanmuuttajavastaisuutta eikä siitä mihinkään pääse ja se on ikävää. Pakolaiskuraattori.

7.5 Kehittäminen

Maahanmuuttajien työllistämisessä Toimintojen Talolle oli maahanmuuttajien kokemusten mukaan onnistuttu hyvin. Toimintojen Talolle haluttiin myös innokkaasti takaisin. Maahanmuuttajien kokemusten mukaan Toimintojen Talolla työntekijää rohkaistiin, hänelle oli aikaa ja hänelle selitettiin työtehtävät kärsivällisesti.

Palveluissa koettiin ongelmia ja kehittämisen varaa. Maahanmuuttajat eivät olleet tietoisia kaikista heille suunnatuista palveluista. Maahanmuuttajat olivat kokeneet puutteita palveluissa myös Suomeen tullessa, kun apua ei ollut maahanmuuton alussa saatu. Kielikurssien lisäämisessä ja niiden tarjoamisessa kaikille maahanmuuttajille koettiin myös kehittämisen tarvetta. Yhteiskunnan tasolla maahanmuuttajat kokivat tulleen hyvin kohdatuiksi Seinäjoen alueella, mutta suuremmissa kaupungeissa asenteet maahanmuuttajia kohtaan koettiin kielteisemmiksi.

Hyvä asia, hyvin. En tiedä. Minä haluan työharjoitteluun takaisin tänne, mukavaa. Sanovat, että jää kotiin, mutta minä haluan työharjoitteluun. En ole väsynyt. Työharjoittelua täällä lisää. Nainen 2.

Jonkinmoinen kielitaito pitäisi olla maahanmuuttajalla. Hyvä asia. Tosi hyvä mahdollisuus, pitäisi jatkaa. Minä en pärjäisi ravintolassa, mutta oma työ minä haluan tehdä ja osaan tehdä ja täällä on hyvä. Tosi hyvä juttu. Selitetään rauhassa mitä tehdä. Ei joka paikassa niin tehdä. On aikaa. Ei ole tietoa palveluista. Olisi mukava saada jostain tietoa. Minulla ei ongelmia viranomaisten kanssa, nopeasti meni kaikki. Kielikurssi kaikille maahanmuuttajille, jotta oppii kieltä. Nainen 3.

On onnistuttu hyvin. On ongelmia palveluissa. Ei tiedä kaikkea. Minusta on kehitettävää. Seinäjoella tosi hyvä, suomalaiset puhuu ulkomaalaisten kanssa tosi hyvin, mutta Tampereella, Helsingissä paljon ulkomaalaisia ja suomalaiset ei tykkää. Ei apua kun tulimme tänne, sisko auttoi kaikkea. Aikaisemmin minä en tiedä kaikesta, minä haluan mennä kouluun, oppia suomea. Nainen 1.

Toimijoiden näkemysten mukaan maahanmuuttajien työllistämässä Toimintojen Talolle on onnistuttu hyvin. Toisaalta, jos ajatellaan niiden maahanmuuttajien määrää, jotka ovat saaneet pysyvän työpaikan, ei siinä ole onnistuttu niin hyvin. Tähän pitäisi panostaa. Toimintojen Talolla on asennetta ja halua työllistää ja tukea maahanmuuttajia. Maahanmuuttajat oppivat kieltä ja saavat työkokemusta. Aina on kuitenkin vielä varaa kehittää edelleen. Maahanmuuttajia ei saisi olla samaan aikaan kovin montaa, jotta kaikille olisi työtä sekä aikaa antaa tukea, opastusta ja palautetta. Toimintaa ja yhteistyöverkostoja voisi myös laajentaa. Pysyvien työpaikkojen saamiseen tulisi kuitenkin panostaa jo maahanmuuttajien työharjoitteluaikana.

Mun mielestä siellä on ihmisiä joilla on asenne paikallaan. On ihmisiä, joilla ei ole välttämättä mitään kokemusta maahanmuuttajista ja asenne, halu että mua kiinnostaa, mä haluan oppia tuntee tätä juttua eikä siinä paljon muuta tarvita. Vaikka saa minkälaista kokemusta ja koulutusta niin ei se miksiäkään muutu jo se asenne ei lähde että sillon on aika turha. Mun mielestä Toimintojen Talolla on asennetta. En oo koskaan siellä kuullu että kun tää on tämmönen ja varmaan heilläkin on haasteita, en oo tämmöseen törmänny et kyllähän se olis heille se helpoin paikka. Siellä ei ehkä olla niin turhan tärkeitä, sinne mahtuu, siellä on matala kynnys. Mutta silti sielläkin omatkin vaatimukset ja niin kuin pitää olla. Pakolaiskuraattori.

Hyvin onnistuttu, se on varmaan kaikille sellanen myönteinen kokemus. Siellä Kasperissa on luontevaa kun siellä on muutenkin maahanmuuttajia enemmän asuu kuin muualla. Se on sillain ollu kiva ja siellä on paljon toimintaakin mihin maahanmuuttajat voi osallistua. Olis hyvä että sitä pystyttäis jatkaa ettei se loppuisi. Kannatettavaa ja hyvää toimintaa. Maahanmuuttajakeskuksen johtaja.

On niiden asia katsoa jotakin muuta ja jos olisi mahdollista laajentaa sitä toimintaa. On niistä kiinni, että pystyy löytämään sellasta toimintaa. Ja yhteistyö projektien ja muiden tahojen kanssa. Niin kauan kun on työharjoittelupaikka, niin asiat on suht ok, mutta mitä sitten sen jälkeen ja voisiko jo työharjoittelun

aikana seurata pysyvää työpaikkaa. Jos ajatellaan pysyvän työpaikkojen saaneiden määrää, niin ei onnistuttu. Mutta onnistuttu silleen, että maahanmuuttaja on saanut oppia kieltä ja tehdä töitä, mutta täytyy löytää myös niitä pysyviä ratkaisuja. Maahanmuuttajien ohjauskeskuksen projektipäällikkö.

Palveluissa on toimijoiden mukaan kehittämisen varaa. Monet maahanmuuttajat eivät ole tietoisia heille suunnatuista palveluista. Palvelujärjestelmä tuntuu heistä monesti vaikealta viidakolta. Eri viranomaisten työn koordinoitua pitäisi kehittää. Maahanmuuttajille tulisi olla aivan samantyyppiset palvelut kuin muillekin, mutta heille tarvittaisiin myös oma, selkeä ohjauspiste. Sen tulisi toimia ”yhden luokan” – periaatteella, josta maahanmuuttajat saisivat alussa ohjausta ja neuvontaa. Työperusteisten maahanmuuttajien kotoutumista tulisi myös kehittää, etteivät he jäisi tyhjän päälle. Tulkkipalveluihin ja siihen, milloin kotoutuminen viranomaisten taholta loppuu, tulisi myös kiinnittää huomiota ja selkiyttää järjestelmää näiltä osin. Viranomaisten käyttämää kieltä tulisi myös selkiyttää, jotta maahanmuuttajat ymmärtäisivät sitä paremmin. Yhteiskunnallisissa asenteissa on aina parantamisen varaa, mutta tiedottamisella ja maahanmuuttajien omalla toiminnalla sitä voidaan pyrkiä muuttamaan.

Helposti ei oo kauheen hyvin tietosia että siinä on tietysti kehittämistä ja siinä että kuinka niistä tiedotetaan. Mä oon huomannut että maahanmuuttajien keskuudessa toimii hyvin puskaradio. Ei ne lue lehdistä. Sillai se tieto leviää. Periaatteessa pitäis olla se sellanen yleisperiaate että maahanmuuttajille ihan ne samat palvelut kuin muillekin mutta sitten tällanen erikoispalvelu missä kun ei vielä tiedä näistä niin voi saada neuvoja ja sitten voi sukeltaa sinne muiden joukkoon. Näitä tämmösiä viranomaistapaamisia pidetään että ollaan kartalla mitä on meneillään mutta onhan se aika viidakko kun on Kela ja te-toimisto ja sosiaalivirasto ja maahanmuuttajalle se voi olla kun se on suomalaisellekin aika monimutkainen. Ja tämä viranomaisten kanssa kommunikointi niin se on sais kehittää että se olis selkokieleistä. Aina niissä asioissa on parantamisen varaa. Maahanmuuttajakeskuksen johtaja.

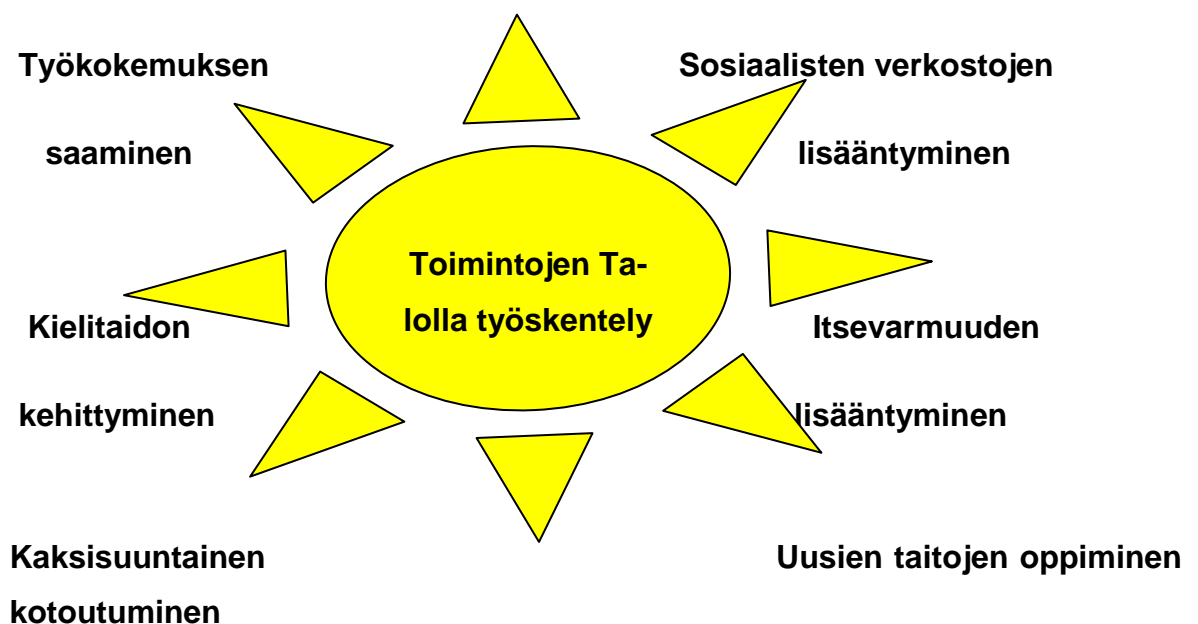
Osa löytää itse niitä kaikkia ja joka tapauksessa kaupunkien pitäisi tehdä tää tiedottaminen, sen pitäisi olla järjestelmällisempää. Mielellään ei järjestetä eri palveluita ulkomaalaisille, vaan pitäisi löytää ne samat palvelut. Koordinaatio on se pointti, että tuntuu olevan paljon projekteja, mutta ei kovin tehokasta tämä työ. Mutta koko ajan parannetaan sitä, että tiedetään mitä naapuriorganisaatiot tekee. Tämä työn koordinointi auttaisi paljon. Erilaisilla koulutuksilla, tilaisuuksilla, tiedottamisella ja maahanmuuttajien omalla esimerkillä pyrkii muuttamaan asenteita. Maahanmuuttajien ohjauskeskuksen projektipäällikkö.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkastelen ja peilaan tässä luvussa saatujen tutkimustulosten suhdetta teoreettiseen viitekehykseeni. Teemahaastattelurunkoni rakentui teorian pohjalta, joten tutkimustulokset vastaavat lähes täysin teoriaan.

Tutkimukseen haastattelemani henkilöt koostuivat Toimintojen Talolla työskennelleistä maahanmuuttajista sekä maahanmuuttajuuden parissa työskentelevistä eri toimijoista. Haastatteluja kertyi maahanmuuttajien kohdalla kolme ja toimijoiden kohdalla neljä. Maahanmuuttajia on statukseltaan erilaisia; he ovat tulleet Suomeen esimerkiksi töihin, avioliiton vuoksi, pakolaisena tai paluumuuttajana (Vartiainen-Ora 2005, 13, 14). Haastattelemani maahanmuuttajat olivat statukseltaan työperusteisia, perheperustaisia ja pakolaisia. He olivat Toimintojen Talolla työharjoittelussa ja työelämävalmennuksessa työ- ja elinkeinotoimiston kautta.

8.1 Työskentelyn merkitys kotoutumiseen ja osallisuuteen

Kuvio 1. Maahanmuuttajien ja toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä Toimintojen Talolle työskentelyn merkityksestä ja vaikutuksista.

Kuvioon on koottuna keskeisimmät Toimintojen Talolla työskentelyn vaikutukset maahanmuuttajille, joita maahanmuuttajat ja eri toimijat toivat esille. Avasin opin- näytetyössäni maahanmuuttajien kokemuksia ja toimijoiden näkemyksiä Toiminto- jen Talolle työllistämistä erityisesti työn ja kotoutumisen käsitteiden avulla. Toi- mintojen Talolle työllistyminen koettiin erittäin hyvänä ja positiivisena asiana ja sen merkitys maahanmuuttajalle erittäin suurena. Toimintojen Talolle työllistyminen oli auttanut ja parantanut myös kotoutumista.

Ihminen kokee olevansa osallinen omassa yhteisössään ja suomalaisessa yhteis- kunnassa, kun hän tekee työtä, harrastaa, osallistuu ja vaikuttaa (Harju 2004). Maahanmuuttajat kokivat kuuluvansa johonkin, eivätkä kokeneet olevansa ulko- puolisia. Toimintojen Talolle työllistymisen kautta saatiin myös lisää ystäviä. Työ toi myös sisältöä maahanmuuttajan elämään. Työ onkin ihmiselle tärkein tapa to- teuttaa itseään, kokea itsensä tarpeelliseksi ja tuntea kuuluvansa jonnekin ja työllä on siksi tärkeä rooli ihmisen arjen muokkaajana (Ojala & Järnäs, 3).

Laissa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta kotoutuminen määritellään maahanmuuttajan yksilölliseksi kehitykseksi tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuu- riaan säilyttäen (L 493/1999). Toimintojen Talolle työllistymisen koettiin auttavan suuresti kielitaidon parantamisessa sekä uusien taitojen oppimisessa ja työkoke- muksen saamisessa. Toimintojen Talolla maahanmuuttaja pääsi sisälle suomalai- seen työelämään. Työ onkin keskeinen yhteiskuntaan integroiva tekijä Suomessa ja maahanmuuttajien työllistyminen on tästä syystä yhteiskunnallisen integraation keskeinen kysymys (Hautaniemi 2001, 59).

Tärkeää oli myös työyhteisön ja siihen kuulumisen merkitys maahanmuuttajan kohdalla. Paikallisyhteisöt tarjoavatkin sosiaalisten siteiden turvaverkon (Willmott 1989 ja Holmila 1997 Keräsen ym. 2001, 50 mukaan). Yhteisö voidaan käsittää alueellisena yksikkönä, sosiaalisen vuorovaikutuksen yksikkönä tai symbolisen

yhteenkuuluvuuden yksikkönä (Lehtonen 1990 Keräsen ym. 2001, 49, 50 mukaan). Pienempi yhteisö tuki kotoutumista myös tehokkaammin. Pienemmässä yhteisössä maahanmuuttajalla on kasvot ja hänet tunnetaan, eikä hän vain sulautu massaansa. Maahanmuuttaja sai työskennellessään lisää itsevarmuutta ja varmuutta toimimiseensa ja pärjäämiseensä. Toimintojen Talolla toteutui myös kaksisuuntainen kotoutuminen maahanmuuttajien tutustuessa valtaväestöön ja valtaväestö vastavuoroisesti maahanmuuttajiin.

8.2 Kehittäminen

Kuvio 2. Maahanmuuttajien ja toimijoiden näkemyksiä kehittämistarpeista maahanmuuttajien osallisuuden lisäämisessä, Toimintojen Talolle työllistämisessä sekä maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa.

Kuvioon on kuvattuna maahanmuuttajien ja eri toimijoiden esille nostamat keskeisimmät kehittämistarpeet maahanmuuttajien osallisuuden lisäämisessä, Toimintojen Talolle työllistämisessä sekä maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa. Keskeistä opinnäytetyössäni oli myös kehittämisenäkökulman esiin tuominen. Maahanmuuttajat kokivat, että he saivat jossain määrin valtaa. Yksi maahanmuuttaja koki kuitenkin, että hän ei uskaltanut tuoda omia ideoitaan julki. Henkilökunnan vaihtuvuuden hän koki myös ongelmalliseksi uskaltamisessa. Suomalainen yhteiskunta ottaa ehkä valtaa maahanmuuttajilta myös pois väärällä tavalla. Maahanmuuttajat ehkä passivoituvat ja ajattelevat, että ei minun tarvitse tehdä itse mitään, kun kaikki tehdään puolesta.

Valtaistamisessa yksilö ja yhteisö ovat vuorovaikutuksessa, jossa yksilölliset valinnat ja sosiaalisen ympäristön tarjoamat mahdollisuudet yhdistyvät ihanteellisella tavalla (Banja 1990 Rostilan 2001, 41 mukaan). Voimaantuminen rakentuu yksilössä vapauden, vastuun, arvostuksen, luottamuksen, kontekstin, ilmapiirin ja myönteisyyden elementeistä. Ratkaisevat puutteet yhdessäkin tasossa voivat heikentää tai jopa estää voimantunteen rakentumista ja ylläpitämistä. Ihanteellisessa tilanteessa kaikki sisäisen voimantunteen tasot tukevat ihmisen voimavarojen kasvua. (Siitonen 1999 Räsänen 2006, 79 mukaan.) Maahanmuuttajan valtaistumista ja itsenäistä toimijuutta tulisikin lisätä toimenpiteillä enemmän. Yksilöllisten valintojen ja sosiaalisen ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien yhdistymistä maahanmuuttajien kohdalla tulisi lisätä ja kehittää. Maahanmuuttajien mahdollisuutta vapauteen, vastuun kantamiseen, arvostuksen, luottamuksen ja myönteisyyden kokemiseen tulisi lisätä ja tukea niin Toimintojen Talon kuin yhteiskunnankin taholla.

Tapahtumia niin maahanmuuttajaryhmille kuin yhteisiä suomalaisten ja maahanmuuttajien tilaisuuksia pitäisi olla enemmän. Maahanmuuttajille pitäisi tarjota myös entistä enemmän informaatiota. Pitäisi löytää yhteisiä harrastuksia maahanmuutta-

jille ja suomalaisille. Kotoutumissuunnitelmaan sisällytetään sellaisia toimenpiteitä, jotka lisäävät maahanmuuttajan ja hänen perheensä valmiuksia toimia työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa (Mikkonen 2005, 55). Kotoutumissuunnitelmassa tulisi tiedottaa ja osoittaa maahanmuuttajille myös eri harrastus- ja vapaa-ajan mahdollisuuksista. Myös Hämäläisen (2010) opinnäytetyössä nousi esiin tapahtumien lisäämisen tarve maahanmuuttajille. Näin voitaisiin lisätä ja tukea maahanmuuttajan osallisuutta, kaksisuuntaista kotoutumista ja täten ylipäättään valmiuksia toimia yhteiskunnassa. Yhteisön tuomia välillisiä vaikutuksia, jotka voivat vaikuttaa kielteisesti yksilön hyvinvointiin ja psyykkiseen terveyteen ovat juuri esimerkiksi mahdollisuuksien puute ja riittämättömät harrastukset (Willmott 1989 ja Holmila 1997 Keräsen ym. 2001, 50 mukaan). Erilaisten harrastusmahdollisuuksien ja tapahtumien lisäämiseen pitäisikin panostaa entistä enemmän.

Toimintojen Talo. Ajateltaessa niiden maahanmuuttajien määrää, jotka ovat saaneet pysyvän työpaikan, ei Toimintojen Talolle työllistämisessä ole onnistuttu niin hyvin. Jatkokyöllistyminen ei onnistunut kuin 8 henkilön osalta, joista vain yksi sai vakituisen työpaikan (Loppuraportti – työllisyyspoliittinen avustus, 2010). Pysyvien työpaikkojen saamiseen tulisi panostaa jo maahanmuuttajien työharjoitteluaikana. Etnisten suhteiden neuvottelukunnan (2005) tutkimuksen mukaan työllistyminen on yksi tärkeimmistä kotoutumisen välineistä ja päämääristä ja työllistymisen esteitä tulisikin pyrkiä purkamaan aktiivisesti. Työelämään kotoutumiseen tulee kiinnittää huomiota ja julkisen sektorin tulisi myös lisätä vastuutaan maahanmuuttajien rekrytoimisessa. Toimintojen Talon toimintaa ja yhteistyöverkostoja voisi myös laajentaa pysyvien työpaikkojen ja maahanmuuttajien paremman ohjauksen mahdollistamiseksi. Tämä tuli esiin myös Kasin (2003) opinnäytetyössä, jonka tutkimustulosten mukaan kotouttamistyöhön toivottiin lisää resursseja sekä maahanmuuttajatyöhön lisää yhteistyötä ja koordinaatiota palveluiden tuottajien ja toimijoiden kesken. Tähän pitäisi panostaa enemmän.

Maahanmuuttajien työllistämisessä Toimintojen Talolle oli kuitenkin maahanmuuttajien taitojen oppimisen ja kohentamisen kohdalla onnistuttu hyvin. Kokemusten ja näkemysten mukaan Toimintojen Talolla työntekijää rohkaistiin, hänelle oli aikaa ja hänelle selitettiin työtehtävät kärsivällisesti. Työntekijän rohkaiseminen löytä-

mään ja käyttämään omia vahvuuksiaan jokapäiväisessä työssään oli myös Täyttä elämää - hankkeen tavoitteena ja tässä onnistuttiin tällöin erittäin hyvin (Täyttä elämää – hankesuunnitelma..., 2009).

Toimintojen Talolla työskennellessään maahanmuuttaja kuitenkin oppi kieltä, sai työkokemusta, sosiaalisia kontakteja sekä kokemusta toimia työyhteisössä. Maahanmuuttajien kielitaidon kohentaminen sekä oikean työpaikan ja työyhteisön tarjoaminen olivat myös hankkeen tavoitteina, miltä osin tavoitteet myös saavutettiin hyvin (Täyttä elämää – hankesuunnitelma..., 2009). Toimintojen Talolla sai opetella työn tekemistä oikeassa työyhteisössä oikeiden työkavereiden kanssa. Toimintojen Talon hanke ei ollut tyypillinen yritys, jossa työntekijän tarkoituksena oli olla tehokas ja tuottava, vaan hän sai tehdä oikeaa työtä omista lähtökohdistaan, ja työnantajan tärkeimpiä tehtäviä oli myös löytää työntekijän vahvuudet ja vahvistaa niitä entisestään. (Loppuraportti – työllisyyspoliittinen avustus, 2010.) Näiltä osin maahanmuuttajien työllistämisessä Toimintojen Talolla onnistuttiin hyvin.

Palvelut. Palveluissa koettiin ongelmia ja kehittämisen varaa. Maahanmuuttajat eivät olleet tietoisia kaikista heille suunnatuista palveluista. Niistä informoimista pitäisi siis lisätä ja kehittää. Kielikurssien lisäämisessä ja niiden tarjoamisessa kaikille maahanmuuttajille koettiin myös kehittämisen tarvetta. Eri viranomaisten työn koordinoimista pitäisi kehittää palvelujen, ohjauksen ja neuvonnan sujumiseksi paremmin. Myös Haatajan (2011) ja Hämäläisen (2010) opinnäytetöissä tuli esiin kehittämistarpeet palveluissa, ohjauksessa, neuvonnassa ja ohjauksessa sekä suomen kielen kurssien ja maahanmuuttajien osallisuuden lisääminen. Hämäläisen (2010) tutkimuksessa esille nousi myös, että Seinäjoen palvelujärjestelmä on maahanmuuttajille rikkonainen, ja palveluita on vaikea löytää järjestelmän sirpaleisuuden vuoksi.

Maahanmuuttajille tulisi olla aivan samanlaiset palvelut kuin muillekin, mutta heille tarvittaisiin myös oma, selkeä ohjauspiste. Sen tulisi toimia ”yhden luukun” – periaatteella, josta maahanmuuttajat saisivat alussa ohjausta ja neuvontaa. Työperusteisten maahanmuuttajien kotoutumista tulisi myös kehittää, etteivät he jäisi tyhjän

päälle. Tulkkipalveluihin ja siihen, milloin kotoutuminen viranomaisten taholta loppuu, tulisi myös kiinnittää huomiota ja selkiyttää järjestelmää näiltä osin. Viranomaisten käyttämää kieltä tulisi myös selkiyttää, jotta maahanmuuttajat ymmärtäisivät sitä paremmin.

Maahanmuuttajan kohtaaminen. Opinnäytetyössäni keskeisessä asemassa oli myös maahanmuuttajan kohtaaminen ja syrjinnän käsite. Maahanmuuttajavastaisuutta esiintyy jonkin verran ja erityisesti mielipidepalstoilla. Maahanmuuttajien kokemusten ja toimijoiden näkemysten mukaan maahanmuuttajat oli kohdattu kuitenkin pääosin positiivisesti, eikä heitä ollut syrjitty. Toiseuden käsitteellä tarkoitetaan yhteenkuulumattomuuden, vierauden ja toissijaisuuden tuntemusta, jolla on perusta ihmisen sosiaalisessa identiteetissä (Juujärvi, Myyry & Pessoa 2007, 201–203). Haastattelemillani maahanmuuttajilla ei kuitenkaan ollut kokemusta toiseudesta, vaan he tunsivat yhteenkuuluvuutta. He tunsivat itsensä seinäjokisiksi, eivätkä ulkopuolisiksi. Uutena asiana esille tuli myös, että välillä maahanmuuttajien kohtaamisessa on havaittavissa liiallistakin yrittämistä ja ylihoivaamista, kun he loppujen lopuksi tarvitsevat vain normaalia kohtaamista, eivätkä mitään ylimääräistä.

Kielikurssien riittämättömyys ja tarpeet niiden lisäämisessä maahanmuuttajille voidaan kuitenkin nähdä syrjivänä. Maahanmuuttajat joutuvat käytännössä huonopaaseen asemaan työmarkkinoilla, jos heille ei ole tarjolla hyviä mahdollisuuksia kielien oppimiseen. Tällöin ei huomata, että käytännöt johtavat ihmisten eriarvoiseen asemaan. Tätä kutsutaan rakenteelliseksi rasismiksi eli rotusyrjinnäksi. (Räty 2002, 193–194.) Yhteiskunnallisissa asenteissa koettiin olevan aina parantamisen varaa, mutta tiedottamisella ja maahanmuuttajien omalla toiminnalla niitä voidaan pyrkiä muuttamaan.

Toimintojen Talon kaltainen pienempi työyhteisö toimii tutkimustulostenkin mukaan paremmin maahanmuuttajien työllistämisessä kuin jokin suurempi työpaikka. Pienemmässä työyhteisössä ja työpaikassa on maahanmuuttajan aluksi helpompi työskennellä. Siellä hän oppii toimimaan, saa itsevarmuutta ja voi parantaa myös

kielitaitoaan. Toimintojen Talon kaltaisissa paikoissa toteutuu myös kaksisuuntainen kotoutuminen maahanmuuttajien ja valtaväestön vastavuoroisen kohtaamisen ja tutustumisen myötä. Monikulttuurisella yhteiskunnalla tarkoitetaan yhteiskuntaa, jossa eri kulttuurien edustajat ja eri kulttuurit elävät tasa-arvoisessa asemassa keskenään (Räty 2002, 47). Toimintojen Talon työyhteisöstä tulee tällöin myös monikulttuurinen yhteisö ja kohtaamisen ja tutustumisen myötä toivottavasti myös tasa-arvoinen. Toimintojen Talo tarjoaa myös erilaista toimintaa maahanmuuttajille ja on täten myös tärkeä tekijä myös maahanmuuttajien osallisuuden lisäämisessä. Tällaisissa pienemmissä työyhteisöissä työskentelyn jälkeen maahanmuuttajan on hyvä jatkaa eteenpäin työelämässään.

Toimintojen kaltaisia työllistämispaiikkoja on Suomessa vielä melko vähän. Tässä olisi projektia eri tahoille. Tällaisia paikkoja tarvittaisiin paljon enemmän Suomessa maahanmuuttajien työllistämiseen niiden antamien suurien etujen takia. Enemmän pitäisi kuitenkin kiinnittää huomiota maahanmuuttajien pysyvien työpaikkojen saamiseen jo Toimintojen Talolle työllistymisvaiheessa. Tarkoituksenmukaista ei kuitenkaan ole jatkuva työharjoittelu, vaan pysyvän työpaikan saaminen maahanmuuttajille. Tähän tarvitaan monipuolista yhteistyötä ja verkostoitumista eri tahojen kanssa sekä tavoitteellista työtä maahanmuuttajan kanssa, jotta pysyvä työpaikka löytyisi.

Toimintojen Talon kaltaisten pienempien työyhteisöjen kyky työllistää maahanmuuttajia ja järjestää heille erilaista toimintaa myös tulevaisuudessa riippuu paljon yhteiskunnallisista ja poliittisista muutoksista. Toimintojen Talon kaltaiset yhdistyspohjalta toimivat paikat tarvitsevat toimintansa tukemiseen Raha-automaattiyhdistyksen, kaupungin ja muiden tahojen taloudellista tukea. Ilman näitä tukia toiminta on vaarassa loppua. Maahanmuuttajien työllistämiseen vaikuttavat oleellisesti myös eri työllistämistukien, kuten palkka- ja työharjoittelutuen, saaminen ja riittäminen kaikille. Tällaiset työllistymispaikat ja -mahdollisuudet tulisi kuitenkin maahanmuuttajien kohdalla turvata yhteiskunnan taholta.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on vetänyt hyvin yhteen sosionomi (AMK) – opinnoissa runsaan kolmen vuoden aikana oppimiani asioita. Tekoprosessi on lähtenyt aluksi liikkeelle tiedonhankinnasta ja tekemiseen on sisältynyt niin lainsäädännöllistä ja yhteiskuntatietoutta kuin asiakaslähtöisyyden, valtaistumisen sekä etiikan huomiointamista. Opinnäytetyössäni olen saanut perehtyä tarkemmin työni teemaan maahanmuuttajuudesta ja uutta tietoa on sen myötä karttunut paljon. Uutta tietoa ja osaamista on tullut myös tutkimuksen tekemisestä.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut lähes vuoden mittainen prosessi. Opinnäytetyötä on ollut mielenkiintoista, mutta myös haastavaa tehdä. Se on vaatinut minulta paljon pitkäjänteisyyttä ja kärsivällisyyttä. Molemmat ovat ominaisuuksia, joita ei mielestäni koskaan voi harjoittaa liikaa, ja opinnäytetyön tekemisessä näistä saadut opit ovatkin olleet tärkeitä.

Aikatauluttamiseen olisin voinut kiinnittää enemmän huomiota. Minun olisi kannattanut kirjoittaa teoreettista viitekehystä aktiivisemmin jo teemahaastatteluiden tekemisen rinnalla. Näin aikataulutus olisi ehkä toiminut paremmin. Teemahaastattelurunkoa ja teemoja olisin voinut myös yksinkertaistaa ja muokata, mutta olen tyytyväinen myös näin keräämiini tietoihin ja niistä saatuihin tuloksiin. Haastavaa opinnäytetyössäni oli myös maahanmuuttajahaastatteluvien saaminen ja haastattelut maahanmuuttajien osin puutteellisen kielitaidon takia.

Olen kuitenkin tyytyväinen lopputulokseen. Sain kerättyä heiltä hyvin tietoa ja haastattelutilanteet koin hyviksi. Oli mukavaa ja mielenkiintoista saada olla vuorovaikutuksessa eri etnisistä taustoista olevien ihmisten kanssa. Sain varmuutta ja kokemusta olla vuorovaikutuksessa ja toimia maahanmuuttajien kanssa mahdollista tulevaa maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuustyötäkin ajatellen. Opinnäytetyön kirjoittamisen prosessimaisuus toteutui myös mielestäni hyvin. En yrittänyt saada heti valmista tekstiä, vaan teksti muokkaantui ja täydentyi koko ajan.

Opinnäytetyölle asettamani tavoitteet saavutin hyvin. Keräämieni tietojen ja niistä saatujen tulosten myötä sain hyvin kartoitettua Toimintojen Talolla työskennelleiden maahanmuuttajien sekä eri toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä Toimintojen Talolla työskentelemisen merkityksestä maahanmuuttajan kotoutumiseen ja osallisuuteen. Sain myös selvitettyä kokemuksia ja näkemyksiä maahanmuuttajan kohtaamisesta sekä Toimintojen Talolle työllistämisessä ja maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa olevia kehittämistarpeita. Tavoite saada maahanmuuttajien ääni kuuluviin ja lisätä heidän tietoaan eri toimijoiden esiin tuomien näkemysten myötä toteutui myös hyvin. Maahanmuuttajat saivat itse tuoda esille kokemuksiaan ja kehittämistarpeita eri asioissa. Näin he myös toivottavasti valtaistuivat enemmän omassa elämässään ja tilanteessaan.

Opinnäytetyöni tekoprosessin myötä sisäistin hyvin reflektiivisen ja kehittävän työotteen ja osasin raportoida tutkimuksellisen prosessini. Sain oman tutkimuksen toteuttamisen myötä myös tietoa ja osaamista suunnitella ja toteuttaa sosiaalialan tutkimus- ja kehittämistoimintaa mahdollisesti tulevissa työtehtävissäni. Hankki-
maani tietoa ja tutkimuksellista osaamista olisi myös mielenkiintoista päästä sovel-
tamaan käytäntöön tulevissa työtehtävissäni.

Maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuustyön tarve sosiaalialalla tulee vain kas-
maan tulevaisuudessa. Sosionomilla (AMK) on maahanmuuttaja- ja monikulttuu-
risuustyössä tarvittavaa hyvää ja pätevää osaamista. Sosionomi (AMK) kykenee
ottamaan huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuuden sekä toimimaan arvoriistiri-
toja sisältävissä tilanteissa. Sosionomilla (AMK) on osaamista edistää tasa-arvoa
ja suvaitsevaisuutta sekä pyrkiä ehkäisemään huono-osaisuutta yhteiskunnan,
yhteisön ja yksilön näkökulmasta. Sosionomi (AMK) osaa luoda asiakkaan osalli-
suutta tukevan ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen sekä tukea ja oh-
jata tavoitteellisesti erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä heidän arjessaan. Sosio-
nomi (AMK) osaa analysoida epätasa-arvoa ja huono-osaisuutta tuottavia
rakenteita ja prosesseja alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. So-
sionomi (AMK) kykenee myös osallistumaan vaikuttamistyöhön yhteistyössä asi-
akkaiden ja muiden toimijoiden kanssa. (ECTS-kompenssit, [viitattu 26.9.2011].)

Maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuustyöllä on yhä kasvavampi ja ajankohtaisempi tarve suomalaisessa yhteiskunnassa maahanmuuttajaväestön koko ajan lisääntyessä. Toivottavasti tutkimuksessa saamani tulokset tulevat palvelemaan sosiaalialan ammattilaisia maahanmuuttajien työllistämässä sekä heidän kotoutumisensa ja osallisuutensa tukemisessa ja lisäämisessä. Tutkimuksessani-kin saatujen tulosten perusteella Toimintojen Talon kaltaiset pienemmät työyhteisöt palvelevat maahanmuuttajia erittäin hyvänä väylänä työn teossa ja työllistymisessä. Niillä on myös ensiarvoisen tärkeä merkitys heidän kotoutumiselleen ja osallisuudelleen. Toivonkin, että Toimintojen Talon kaltaisia maahanmuuttajien työllistämisaikkoja tulisi Suomeen vielä paljon lisää.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto: Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu.
- Banja, J., D. 1990. Rehabilitation and empowerment. Archives of Physical Medicine and Rehabilitation 71, 614-5.
- ECTS-kompetenssit. 31.8.2010. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. [Verkkosivusto]. Sosiaaliportti.fi. [Viitattu 26.9.2011]. Saatavana: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_ammk_tutkinto/ects_kompetenssit/
- Etnisten suhteiden neuvottelukunta. Kala kuivalla maalla. Kotoutuminen maahanmuuttajan näkökulmasta. 2005. [PDF-tiedosto]. Työhallinnon julkaisu. Työministeriö 2005. [Viitattu 26.9.2011]. Saatavana: [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/70d5302f4dc65a7fc22573b4004f596a/\\$file/thj344_kala_kuivalla_maalla.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/70d5302f4dc65a7fc22573b4004f596a/$file/thj344_kala_kuivalla_maalla.pdf)
- Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Ali, A., Alitolppa-Niitamo, A., Kyntäjä, E. & Quoc Cuong, N. (toim.) 2001. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Haataja, R. 2011. Joutsan seudun maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumisesta. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Hammar, T. 1990. Democracy and the Nation State. Aliens, Denizens and Citizens in a World of International Migration. Avebury, Aldershot – Brookfield USA – Hongkong - Singapore – Sydney.
- Harju, A. 10.12.2004. Osallisuus. [Verkkosivu]. Vantaa: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry. [Viitattu 6.5.2011]. Saatavana: <http://www.kansalaisfoorumi.fi/osallistuminen-ja-vaikuttaminen/osallisuus.html>
- Hautaniemi, P. 2001. Etnisyys ja kulttuuri. Teoksessa: Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Ali, A., Alitolppa-Niitamo, A., Kyntäjä, E. & Quoc Cuong, N. (toim.) 2001. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-kustannus, 17–19, 24–26, 59.
- HE 336/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain 45 §:n muuttamisesta.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Holmila, M. (toim.) 1997. Yhteisö ja interventio - Alkoholihaittojen paikallinen ennaltaehkäisy. Stakesin tutkimuksia 73. Gummerus.
- Hyvä mieli tarttuu - Talo täynnä toimintaa - Toimintojen Talo. Ei julkaisuaikaa. Esite.
- Hämäläinen, M. 2010. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumisesta sekä omakulttuurisuudesta Seinäjoella. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Härkäpää, K. & Peltola, U. (toim.) 2005. Maahanmuuttajien työllistymisen tukeminen ja kuntoutusluotsaus. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Härkäpää, K. & Peltola, U. 2005. Maahanmuuttajat ja työllisyys. Teoksessa: Härkäpää, K. & Peltola, U. (toim.) Maahanmuuttajien työllistymisen tukeminen ja kuntoutusluotsaus. Helsinki: Kuntoutussäätiö, 26.
- Jaakkola, T. 2000. Maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt työhönotossa ja työelämässä. Työpoliittinen tutkimus. Helsinki: Työministeriö.
- Juvonen, T. 2005. Osallisuuden kytkennät etsivään työtön-katunuoret. Teoksessa: Kopomaa, T. & Meltti, T.(toim.) Kaupunkisosaalityötä paikantamassa. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 50.
- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kasi, J. 2003. Kotoutumissuunnitelma maahanmuuttajan työllistymisen tukena. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Keränen, E., Nissinen, P., Saarnio, T. & Salminen, M. 2001. Sosiaalialan työn uudet ulottuvuudet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kivipelto, M. 2008. Osallistava ja valtaistava arviointi: johdatus periaatteisiin ja käytäntöihin. Helsinki: STAKES.
- Kohonen, K. & Tiala, T. (toim.) 2002. Kuntalaiset ja hyvä osallisuus: Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Valtioneuvosto: Sisäasiainministeriö.
- Kohonen, K. & Tiala, T. 2002. Johdanto. Teoksessa: Kohonen, K. & Tiala, T. (toim.) Kuntalaiset ja hyvä osallisuus: Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Valtioneuvosto: Sisäasiainministeriö, 6.

- Kopomaa, T. & Meltti, T.(toim.) 2005. Kaupunkisosaalityötä paikantamassa. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.
- L 19.12.1889/39. Rikoslaki.
- L 17.3.1995/365. Kuntalaki.
- L 493/1999. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta.
- L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.
- L 20.1.2004/21. Yhdenvertaisuuslaki.
- L 30.12.2010/1386. Laki kotoutumisen edistämisestä.
- Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino.
- Lepola, O. 2000. Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 19990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Lepola, O. (toim.) 2002. Kotomaana Suomi. Kertomuksia maahanmuutosta 1999–2001. Helsinki: Edita.
- Lepola, O. 2007. Johdanto. Teoksessa: Lepola, O. & Villa, S. (toim.) Syrjintä Suomessa 2007. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry, 9.
- Lepola, O. 2007. Päätelmiä. Teoksessa: Lepola, O. & Villa, S. (toim.) Syrjintä Suomessa 2007. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry, 219.
- Lepola, O. & Villa, S. (toim.) 2007. Syrjintä Suomessa 2006. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry.
- Loppuraportti – työllisyyspoliittinen avustus. 2010.
- Lundy, C. 2004. Social work and social justice: a structural approach to practice. Toronto: Broadview Press.
- Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto.
- Martikainen, T. & Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset: Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa: Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 19, 29.
- Matinheikki-Kokko, K. 2002. Kotoutumissuunnitelma maahanmuuttajan kompetenssin kartoittamisvälineenä. Teoksessa: Lepola, O. (toim.) Kotomaana Suomi. Kertomuksia maahanmuutosta 1999–2001. Helsinki: Edita, 41, 47

- Mikkonen, A. 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Teoksessa: Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto: Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 55.
- Otala, L. & Jarenko, K. Ei päiväystä. Työ arjen muotoilijana. Työn kehitystrendejä – uusia arjen haasteita. [Verkojulkaisu]. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. [Viitattu 6.5.2011]. Saatavana: http://www.tkk.fi/Yksikot/YTK/tutkimus/ARJA/tyo_raportti.pdf
- Pelkonen, M. 23.4.2009. Teoreettisia ja filosofisia näkökulmia työn merkityksestä. [Verkojulkaisu]. Oulun lääninhallitus. [Viitattu 6.5.2011]. Saatavana: [http://www.poliisi.fi/lh/oulu/bulletin.nsf/bydate/0BCBB2A1B16CB68AC22575910047FAF2/\\$file/Pelkonen.pdf](http://www.poliisi.fi/lh/oulu/bulletin.nsf/bydate/0BCBB2A1B16CB68AC22575910047FAF2/$file/Pelkonen.pdf)
- Pitkänen, P. & Kouki, S. 1999. Vieraiden kulttuurien kohtaaminen viranomaistyössä. Helsinki: Edita.
- Popple, K. 1995. Analysing community work – its theory and practice. Buckingham-Philadelphia: Open University Press.
- Pyykkönen, M. 2007. Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.
- Rostila, I. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy.
- Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Julkiviestintä Oy. Suomen Työvalmennusakatemia julkaisu.
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Saukkonen, P. 2007. Poliittika monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Helsinki: WSOY
- Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Väitöskirja. Oulun opettajankoulutuslaitos. Acta Universitatis Ouluensis E 37, Oulu.
- Similä, M. 1995. Kan Sverige bli mångkulturellt? Invandrare och Minoriteter, 12–15.
- Toimintojen Talo. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 15.4.2011]. Saatavana: <http://www.toimintojentalo.fi/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työllisyyskertomus vuodelta 2006. Työministeriö. Työhallinnon julkaisu.

Täyttä elämää – hankesuunnitelma ja tavoitteet. 2009.

Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY.

Vartiainen-Ora, P. 2005. Monikulttuurisuus työelämässä. Työväen Sivistysliitto.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 58–59, 64.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko.**Taustatiedot**

Maahanmuuttajat: sukupuoli, ikä, lähtömaa, maahanmuuton syy (status), perhetilanne

Kerro itsestäsi ja perheestäsi?

Muut toimijatahot: sukupuoli, ammattinimike/työtehtävä (miten tekemisissä maahanmuuttajien kanssa)

Työllisyys

Miten maahanmuuttajien työllistäminen/työllistämisesi Toimintojen Talolle näkyy ja mitä se merkitsee? Mitä sinulle on merkinnyt, että olet päässyt työskentelemään Toimintojen Talolle? Mitä konkreettisia vaikutuksia sillä on ollut elämääsi? Mitä työllistyminen Toimintojen Talon kaltaiseen paikallisyhteisötason toimijaan merkitsee maahanmuuttajan kannalta?

Integroituminen, kotoutuminen

Miten työllistyminen Toimintojen Talolle on vaikuttanut kotoutumiseesi/maahanmuuttajan kotoutumiseen Seinäjoelle ja alue- ja lähiyhteisöön? Onko se syventänyt, parantanut sitä? Miten työllistyminen tällaisen pienemmän yhteisöntason toimijaan on auttanut integroitumisessa yhteisöön? Onko se tukenut, lisännyt ja edistänyt yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteisön jäseneksi pääsemistä?

Osallisuus ja valtaistuminen

Miten maahanmuuttaja/sinä voisi(t) enemmän valtaistua omassa yhteisössään ja ympäristössään? Miten maahanmuuttajan itsenäistä toimijuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteisönsä ja ympäristönsä aktiviteetteihin sekä sosiaalisia verkostoja voitaisiin lisätä, edistää ja tukea? Miten se konkreettisesti näkyisi? Miten se vaikuttaisi arjessa?

Maahanmuuttajan kohtelu

Miten maahanmuuttaja/sinut on kohdattu? Millaiseksi olet kokenut sen pääosin (positiiviseksi/negatiiviseksi)? Millaisia asenteita (maahanmuuttajia kohtaan) olet nähnyt? Kohdellaanko maahanmuuttajia/sinua syrjivästi tai epäoikeudenmukaisesti?

Kehitys- ja muutostarpeet

Miten maahanmuuttajien työllistämistä Toimintojen Talolla ja muissa samankaltaisissa paikoissa voitaisiin vielä kehittää ja muuttaa eteenpäin? Miten siinä on jo onnistuttu tähän mennessä? Mitä kehittämis- ja muutostarpeita on maahanmuuttajien tilanteessa/tilanteessasi koskien esim. palveluita, tietoisuutta niistä, viranomaisten yhteistyötä, kotoutumis- ja integroitumisprosessia, yhteiskunnallisia asenteita?

Liite 2. Saatekirje maahanmuuttajille.

Hei!

Minun nimeni on Jenna Mäki ja olen opiskelija Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Olet työskennellyt aiemmin Toimintojen Talolla. Olisin hyvin kiitollinen, jos voisin keskustella Sinun kanssasi Toimintojen Talolla työskentelystäsi opiskeluuni liittyen. Keskustelut ovat Toimintojen Talolla ja ne olisivat täysin luottamuksellisia.

Jos ystävällisesti suostut, otatko yhteyttä Toimintojen Talolle 18.3.2011 mennessä ja kerro, mikä aika Sinulle sopii keskusteluamme varten.

Ystävällisin terveisin,

Jenna Mäki